

Američki predsjednički izbori 2020.

Jašić, Marin

Professional thesis / Završni specijalistički

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:818126>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-08**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu

Fakultet političkih znanosti

Poslijediplomski specijalistički studij Vanjske politike i diplomacije

Marin Jašić

Američki predsjednički izbori 2020.

SPECIJALISTIČKI RAD

Zagreb, 2021.

Sveučilište u Zagrebu

Fakultet političkih znanosti

Poslijediplomski specijalistički studij Vanjske politike i diplomacije

Američki predsjednički izbori 2020.

SPECIJALISTIČKI RAD

Mentorica: Izv.prof.dr.sc. Đana Luša

Student: Marin Jašić

Zagreb

Srpanj, 2021.

Izjava o autorstvu

Izjavljujem da sam specijalistički rad Američki predsjednički izbori 2020., koji sam predao na ocjenu mentorici Izv.prof.dr.sc. Đani Luši, napisao samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekao ECTS bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivao etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Marin Jašić

SADRŽAJ

1. UVOD	5
1.1. Ciljevi istraživanja	9
1.2. Teorijsko - metodološki okvir rada	9
1.3. Struktura rada	10
2. AMERIČKI IZBORNI SUSTAV	11
3. PRIMARNI IZBORI I STRANAČKE KONVENCIJE	15
4. OVLAŠTI AMERIČKOG PREDsjedNIKA	18
4.1. Predsjedničke ovlašt u području vanjske politike	19
5. USPOREDBA VANJSKOPOLITIČKIH STRATEGIJA PREDJEDNIČKIH KANDIDATA DEMOKRATSKE I REPUBLIKANSKE STRANKE	22
5.1 Kina.....	23
5.2. Bliski istok	25
5.3. Rusija	27
5.4 Sjeverna Koreja.....	28
5.5. Klima i energija.....	29
5.6. Venezuela.....	30
5.7. Obrana i sigurnost	31
5.8. Covid-19	33
6. REZULTATI AMERIČKIH IZBORA I NAPAD NA CAPITOL HILL	36
7. ZAKLJUČAK	39
8. LITERATURA	44
9. SAŽETAK I KLJUČNE RIJEČI	48

1. UVOD

Specifičnost Sjedinjenih Američkih Država i njihovog teritorijalnog ustroja rezultirao je posebnim načinom izbora predsjednika. Kako bi se osigurao pravedni sustav izbora predsjednika i potpredsjednika Sjedinjenih Američkih Država, i to temeljem većinske volje birača, uveden je Elektorski kolegij kojeg predstavljaju članovi. Njihova obveza po Ustavu je da se sastanu svake četiri godine s jedinom svrhom odabira američkog predsjednika i potpredsjednika. Sukladno vlastitom zakonodavstvu svaka savezna država imenuje elektore, a njihov broj je jednak broju osoba imenovanih u Kongres koji čine dva senatora i zastupnici u Zastupničkom domu Kongresa. Zanimljivo je da broj zastupnika pojedine savezne države ovisi o broju stanovnika iste, tako da one koje imaju veći broj stanovnika imaju i više zastupnika, a time i veći broj elektorskih glasova. Gledajući prednosti američkog izbornog sustava može se reći da se u tom smislu misli na dobru podijeljenost takvog sustava po saveznom državama, što znači da ne postoji samo jedna izborna cjelina. Nadalje, SAD dugi niz godina održavaju dvostranački sustav (demokrati i republikanci) pa je trećoj opciji (barem za sada) gotovo onemogućen prolaz.

Međutim, posljednji eksces s osporavanjem izborne pobjede Joe Bidena pokazuje drugo lice ovakvog sustava biranja predsjednika i nije jedini slučaj u povijesti američkih predsjedničkih izbora kada se konačna odluka o nepravilnostima rješavala kroz naknadna prebrojavanja te čak i odlukama Vrhovnog suda i Kongresa. Naime, osvrnemo li se na povijest američkih izbora evidentno je da su i najstarije demokracije imale svoje sporne trenutke ili nedostatke izbornog sustava. Ipak, može se zaključiti da su posljednje dvije bile najmučnije kampanje, prožete značajnim sporovima, u kojima je svojim grubim nastupima prednjačio Donald Trump, i to zajedno sa svojim suradnicima, (napad na predstavničku demokraciju i njezine institucije). U prvom je slučaju (2016) poražena Hillary Clinton, kako nalaže nepisano pravilo, čestitala Donaldu Trumpu, mada je, kako kaže, imala tri milijuna više glasova od svog protukandidata. Međutim, ubrzo nakon Trumpove pobjede na ulice su izašli brojni nezadovoljnici svih rasa i iz različitih socijalnih skupina te se počeo širiti val nezadovoljstva, najviše u New Yorku, Chicagu i Washingtonu. Time je poslana jasna poruka javnosti kako će ovakvi kontroverzni rezultati izbora i ubuduće rezultirati novim i sve većim prosvjedima. Demokracija će ponovno biti dovedena na kušnju u dramatičnom događaju kada će u drugom slučaju krvavim slovima biti zapisan napad Trumpovih pristaša na „spomenik demokracije“, Capitol Hill. Naime, kada je Trump izgubio na izborima 2020. (on je peti predsjednik u

povijesti SAD koji nije osigurao i drugi mandat) ljutite pristaše predsjednika na odlasku, uvjereni u izbornu prijevaru, provalili su 6. siječnja 2021. u zgradu Capitola u kojoj se nalaze Zastupnički dom i Senat (donji i gornji dom američkog Kongresa). Taj čin američki je FBI opisao kao terorizam koji je naposljetku ugušen s bilancom od pet mrtvih osoba, uključujući jednog policajca. Čini se kako je ovaj događaj pokazatelj prevelike dominacije predsjedničke uloge i njegovog ogromnog utjecaja na državne institucije na svim razinama, te da sudbina neke nacije može ovisiti o jednoj osobi.

„Društvene karakteristike određuju političku preferenciju.“¹ Autor ove izreke se referirao na mišljenje prosječnog Amerikanca kako politički akteri koji trijumfiraju na izborima i kada slijedom toga dođu na vlast, mogu u kratkom vremenu iz korijena mijenjati društvo i usađene socijalne karakteristike njegovih pripadnika.²

Mada su tijekom stotina godina izbornih postupaka biranja predsjednika i potpredsjednika Sjedinjenih Američkih Država mnogi nedostaci takvog sustava uklonjeni činjenica je da je okosnica postupka ostala ista i da ga neki dijelovi i dalje opterećuju. A sve je počelo davne 1788. godine kada su izmišljena i uvedena pravila po kojima indirektnim postupkom pobjednička lista elektora u pojedinoj saveznoj državi pobjeđuje u izboru predsjednika i potpredsjednika i u kojem pobjednička lista preuzima ukupan broj elektorskih glasova pojedine države (osim Mainea i Nebraske). Takva metoda izbora kosi se s voljom birača, a u konačnici se narušavaju temeljni zahtjevi demokratskih izbora, tj. pobjedu ne odnosi kandidat koji ima više glasova, (na primjer, predsjedničke izbore 2000. godine dobio je republikanski kandidat George Bush iako je demokratski kandidat Al Gore osvojio, na nivou cijelih SAD, preko pola milijuna glasova više).³

Analizirajući posljednje izbore (2020) u kojem je pobjednik Joe Biden osvojio glasove 306 elektora, a Trump 232, vidljivo je da je za novog demokratskog predsjedniku presudno bilo 270 glasova elektora iz Kalifornije. Podržali su ga između ostalih i elektori saveznih država Georgije (16), Nevade (6), Arizone (11), Pennsylvanije (20), Wisconsin (10) i New Yorka (29). Za Bidena su značajni bili i glasovi četiri milijuna stanovnika Georgije, iako je glasanje ponovljeno jer u studenom nijedan kandidat nije imao više od pedeset posto glasova koliko je bilo potrebno. Analizirajući Trumpov poraz čini se kako je njegova strategija bila usmjerena na već provjerene i potvrđene birače, a da nije napravljen iskorak prema oponentima. Nadalje, Trump je tijekom svojeg mandata (2016-

¹ Dražen Lalić, *Kontroverzna utrka u okolnostima društvenog kaosa*, U žarištu br.27., 2016., str.22-31

² *Ibid*

³ Zoran Pusić, *Zavrzlane američkog izbornog sustava*, Politika, 2020.

2020) više od svih prethodnika uspio dovesti Ameriku do možda najviše točke polarizacije svojih stanovnika ionako polarizirane države. U vrijeme pobjede (2016) zadobio je povjerenje trideset saveznih država i bio uočljivo naklonjen isključivo konzervativnoj, tzv. crvenoj Americi, ignorirajući tzv. plavu Ameriku, preostalih dvadeset država koje je glasalo za Hillary Clinton. Osim što su birači kaznili toliku polarizaciju činjenica je da se ekspresija Trumpa i Bidena dramatično razlikuje i da javnost tu činjenicu itekako respektira. S jedne strane je Trump bez poželjnih i prikladnih manira, uz to politički outsider, a s druge je odmjereni Biden s bogatim političkim iskustvom iza sebe. Međusobne razlike između njih dvojice se manifestiraju na svim razinama pa su i u vanjskoj politici njihove vizije gotovo potpuno oprečne. Dok Biden glasno podržava NATO i druge međunarodne alijanse, te ih smatra stupom američke nacionalne sigurnosti, Trump dovodi u pitanje homogenost savezništava referirajući se na enormne troškove koje SAD mora izdvajati za obranu. Kritizirajući politiku NATO-a Trump je često iznosio podatke o nesrazmjeru financijskog učešća država članica, u kojem recimo Njemačka i neke druge države za obranu izdvajaju manje od dva posto bruto društvenog prihoda. Politički analitičari se slažu kako će Biden stubokom promijeniti odnos prema NATO savezu te ga dovesti do razine kakve je bio prije dolaska Trumpa na svjetsku političku pozornicu. Nadalje, stručnjaci za vanjsku politiku suglasni su da će Biden popraviti odnose s tradicionalnim saveznicima, prije svega s EU, Njemačkom, Francuskom i Velikom Britanijom, spram Bliskog Istoka, međunarodnih organizacija, te da će nastaviti aktivno sudjelovanje u projektu zaštite okoliša i pitanju klimatskih promjena (Pariški dogovor)... Činjenica je da je dolaskom Trumpa na vlast odnos Amerike i Kine na najnižoj točki suradnje prethodno građene četiri desetljeća kada su održavani kakvi takvi normalni odnosi. Trump ni s Rusijom nije postigao dogovor o smanjenju strateškog naoružanja, a nije uspio riješiti ni problem denuklearizacije Sjeverne Koreje premda se sastajao s njenim čelnikom Kim Jong-unom. Napetost u svijetu pojačana je i zbog Irana koji nastavlja s gradnjom infrastrukture za razvoj atomskog oružja. Slijedom takvih okolnosti izgledno je da će Biden pokušati popraviti greške svog prethodnika i napraviti oštar zaokret u vanjskoj politici, te da će američke interese i vodeću ulogu temeljit na međunarodnim institucijama koje je Trump dosljedno ignorirao. Svakako je da cijeli svijet računa na Bidenovu političku mudrost i golemo iskustvo, te da će njegova politika biti usmjerena na prosperitet cijelog svijeta i mir, a ne samo na interese SAD-a. Osim što je pristaša tješnje suradnje s članicama EU-a i NATO saveza, izgledno je da će značajno promijeniti i odnos SAD-a spram Bliskog istoka. Respektirajući mišljenje svoje Demokratske stranke o besmislenosti velikog broja žrtava civilnog stanovništva na Bliskom istoku

nagovijestio je da neće tolerirati i podupirati Saudijsku Arabiju u njenoj agresiji protiv Jemena. Izgleda da će se za Amerikance najznačajniji vanjskopolitički zaokret dogoditi po pitanju Meksika i nekih južnoameričkih država. S tim u vezi Biden je najavio zaustavljanje izgradnje graničnog zida s Meksikom, a ukinut će i imigracijska ograničenja koja je uveo Trump. Na taj način će mnogim ilegalcima koji žive u SAD-u vratiti ljudsko dostojanstvo i omogućiti im stjecanje državljanstva.⁴ Jedan od prvih važnijih Bidenovih poteza se već dogodio (Švicarska, lipanj, 2021), kada se susreo s Putinom. Možda ne toliko povijestan ali ipak značajan susret, ovaj bi sastanak čelnika dviju velesila mogao označavati početak snižavanja napetosti i biti dobar temelj za buduću bolju suradnju, posebno ako se zna da je odnos ovih dviju velesila bio na najnižoj razini ikada do sada.

Dmitry Medvedev: „Snage i nedostaci američkog glasačkog sistema mogli bi se smatrati čisto domaćim pitanjem. Ali postoji jedan problem. Izbori u ovoj zemlji, posebno kada dolazi do prijenosa moći s jedne političke sile na drugu, mogu pokrenuti značajne promjene u svjetskom gospodarskom razvoju, ozbiljno utječući na postojeće institucije međunarodnog prava i svjetskog sigurnosnog sustava. Mnogi američki čelnici priznali su, uključujući i mene osobno jedno: „Istina je da naš sistem nije savršen, ali navikli smo na njega i prikladan nam je.“ Problem je u tome što je ostatku svijeta sve “nezgodnije” raditi s takvom zemljom, jer SAD postaje nepredvidiv partner. Ova nepredvidljivost izaziva zabrinutost kod drugih država, u vezi s regionalnim udruženjima i vojno-političkim organizacijama. Bilo bi lijepo kad bi američki politički establišment shvatio tu odgovornost.“⁵

Ovaj rad se prvenstveno bavi sustavom američkih predsjedničkih izbora i polazi se od pretpostavke da sustav biranja američkog predsjednika ima svojih nedostataka, te da izbori nisu apsolutna volja birača. Pretpostavka je kako će izmjena vlasti koja se dogodila 2020. godine Americi i svijetu donijeti kvalitativne promjene kroz ekspanziju vanjsko političke suradnje s drugim državama, posebno članicama EU-e. Analizom izbora po saveznm državama te nepriznavanja rezultata objasnili su se nedostatci takvog sustava i u konačnici posljedice na američku demokraciju.

⁴ Mladen Pleše, Što će izbor novog predsjednika značiti za vanjsku politiku Amerike, Telegram, 2020.

⁵ Dmitry Medvedev, Amerika nakon izbora Medvedev: Velika je vjerovatnoća da će SAD dosljedno provoditi antirusku politiku, The Bosnia Times, 2021.

1.1. Ciljevi istraživanja

Primarni cilj ovog rada je objasniti američki izborni sustav koji je ustanovljen još 1788. godine, te ustanoviti eventualne nedostatke takvog sustava. Jedan od ciljeva je bio odgovoriti na pitanja jamči li izbor predsjednika apsolutnu volju birača i da li takav postupak, koji podrazumijeva izbor tzv. elektora svake savezne države, osigurava pravične demokratske izbore? Sekundarni cilj je analiza predsjedničkih izbora 2020. godine u kojem su se suprotstavili Joe Biden, predstavnik Demokratske stranke i Donald Trump, predstavnik Republikanske stranke. Potpuno oprečni po većini pitanja iz sfere vanjske politike i ostalih područja politike, analiza dvojice lidera posebno je zanimljiva zbog značaja Sjedinjenih Američkih Država koje imaju u svijetu, tj. njihovog utjecaja na ostatak svijeta, pa time njihova različitost pristupu rješavanja pitanja vanjske politike posebno budi pozornost. U radu se pokušalo odgovoriti i na pitanja može li nepriznavanje izbornih rezultata ugroziti američku demokraciju i stabilnost, te zašto je došlo do promjene u glasačkom tijelu.

1.2. Teorijsko - metodološki okvir rada

Prema dizajnu istraživanja rad predstavlja studiju slučaja američkog izbornog sustava s posebnim osvrtom na predsjedničke izbore održane 2020. godine. Studija slučaja je vrsta istraživanja prisutna u društvenim znanostima koja se sastoji od detaljnog promatranja predmeta istraživanja (također poznatog kao slučaj)⁶. Studija slučaja temelji se na analizi sadržaja primarnih i sekundarnih izvora podataka, kao što su akademski i stručni članci, javni govori, službeni dokumenti i novinski članci. Analiza sadržaja je kao „postupak proučavanja i raščlanjivanja verbalne ili neverbalne građe kojim se nastoje uočiti njezine osobine i poruke.“⁷

S obzirom na činjenicu da se, osim u nekim dijelovima, izborni sustav u svojoj osnovi nije mijenjao od 1788. godine, izvjesno je da ima mnoge manjkavosti i da ne predstavlja objektivnu volju birača, (po ovom postupku u kojem se zbrajaju glasovi elektora kandidat s više glasova birača ne mora pobijediti) što za posljedicu predstavlja ugrozu osnovnih temelja demokratske volje svojeg stanovništva. Rad analizira izbore 2020. godine u kojima su glavni akteri potpuno oprečnih stajališta, posebno kada je u pitanju vanjska politika.

⁶ <http://doctoraponcedeleonsicoevo.blogspot.com/2019/04/metodos-de-investigacion-en-psicologia.html> (pristupljeno 20. lipnja 2021.)

⁷ Vesna Lamza Posavec, Kvantitativne metode istraživanja: anketa i analiza sadržaja, 2011.

1.3. Struktura rada

Rad je podijeljen na šest poglavlja. U uvodu se pojašnjava kontekst istraživanja i relevantnost teme u kojem se opisuju nedostaci američkih predsjedničkih izbora, s akcentom analize posljednje održanih 2020. godine. Drugo poglavlje sadrži povijesni pregled američkog izbornog sustava, a treće opisuje primarne izbore i stranačke konvencije. U četvrtom poglavlju predstavljene su sve ovlasti američkog predsjednika, i to posebno u okviru vanjske politike. Peto poglavlje odnosi se na komparativnu analizu vanjskopolitičkih strategija predsjedničkih kandidata Demokratske i Republikanske stranke u odnosu na Kinu, Bliski istoku, Rusiju, Sjevernu Koreju i Venezuelu, zatim prema klimi i energiji, obrani i sigurnosti te Covidu-19. Šesto poglavlje analizira rezultate američkih izbora 2020. godine te napad na Capitol Hill.

2. AMERIČKI IZBORNI SUSTAV

Američki Ustav jasno naglašava kriterije koji moraju biti zadovoljeni kako bi predsjednik Sjedinjenih Američkih Država mogao biti izabran. Naime, potencijalna čelna osoba izvršne vlasti mora imati najmanje trideset i pet godina života, biti rođen u SAD-u, a po nekim izvorima može biti i prirođeni državljanin koji boravi na području SAD-a najmanje četrnaest godina. Predsjednik se bira posredno na mandat od četiri godine,⁸ a smije obnašati najviše dva mandata (iznimka je bio Franklin Delano Roosevelt, 1932., 1936., 1940., 1944.). Ustav predviđa posredno biranje predsjednika putem elektora ili izbornika čiji broj ovisi o napućenosti države članice federacije, i s obzirom na broj predstavnika u Kongresu. Predsjednika bira skup elektora svake savezne države i to u prvom ponedjeljku nakon druge srijede u prosincu.⁹

Ustav Sjedinjenih Američkih Država sadrži vrlo malo odredbi koje se odnose na kvalifikacije elektora. Članak 2., odjeljak 1., stavak 2. predviđa da nijedan senator ili predstavnik ili osoba koja ima ured povjerenja ili dobiti pod Sjedinjenim Američkim Državama, neće biti imenovan elektorom. Kao povijesni primjer, 14. amandman predviđa da su državni službenici koji su sudjelovali u pobuni protiv SAD-a ili pružali pomoć njihovim neprijateljima diskvalificirani iz vršenja funkcije elektora. Važno je napomenuti kako se ova zabrana odnosila na vrijeme nakon građanskog rata. Svaka država potvrđuje imenovanje elektora, te je to dovoljno za utvrđivanje kvalifikacije pojedinca za tu dužnost.

Izbor elektora svake države dvodijelan je proces. U prvom, političke stranke u svakoj državi biraju listu potencijalnih elektora prije općih izbora, a u drugom, tijekom izbora birači u svakoj državi biraju elektore.

Prvi dio procesa kontroliraju političke stranke u svakoj državi i on se razlikuje od države do države. Općenito, stranke ili nominiraju liste potencijalnih elektora na svojim stranačkim konvencijama ili su izabrani glasovima središnjeg odbora stranke. Političke stranke često biraju pojedince koji bi prepoznali njihovu službu i predanost toj političkoj opciji.

Drugi dio procesa odvija se tijekom općih izbora. Kada glasači svake države glasuju za svojeg predsjedničkog kandidata ujedno glasuju za odabir elektora te države. Imena potencijalnih elektora mogu se (i ne moraju) pojaviti na listiću ispod imena predsjedničkih kandidata, a sve ovisno o izbornim postupcima i formatima glasačkih listića u svakoj državi članici federacije.

⁸ Nigel Bowles, *Politički sustav SAD-a*, 2003., str. 54

⁹ Željko Bartulović, *Opća povijest prava i države*, 2014., str. 111-112

Lista potencijalnih elektora „koji su pobijedili“ za predsjedničkog kandidata imenuje se kao elektor države.¹⁰

Zanimljivo je kako ne postoji ustavna odredba ni savezni zakon koji elektorima nalažu da glasaju prema rezultatima općih izbora. Međutim, neke države zahtijevaju da elektori glasuju u skladu s dobivenim rezultatima.¹¹ Iako, u srpnju 2020. Vrhovni sud je odlučio da savezne države mogu kazniti i smijeniti elektore koji ne glasaju u skladu sa postojećim rezultatima izbora.¹²

Proces „izbornog kolegija“ (Electoral College) sastoji se od odabira elektora, te naposljetku sastanka elektora na kojem glasuju za određenog predsjedničkog kandidata. Izborni kolegij sastoji se od 538 elektora, a 270 njihovih glasova je potrebno da bi predsjednik pobijedio na izborima. Broj elektora svake savezne države proporcionalan je broju senatora (svaka država neovisno o veličini i broju stanovnika ima po 2 predstavnika) i zastupnika u Predstavničkom domu. Broj predstavnika svake države u Predstavničkom domu ovisi o ukupnom broju stanovnika određene države. Američka vlada svakih deset godina provodi popis broja stanovnika, a po potrebi može promijeniti i broj elektorskih glasova. Na primjer, država sa najviše elektorskih glasova je Kalifornija (55), Texas je drugi sa 35, slijede New York i Florida sa 29, Pennsylvania i Illinois sa 20, Ohio sa 18. Najmanje elektorskih glasova nose Aljaska, Delaware, Montana, Sjeverna Dakota, Južna Dakota, Vermont, Wyoming i District of Columbia (3).¹³ Prema 23. amandmanu Ustava (1961.) District of Columbia dobila je tri elektorska glasa bez obzira što nije imala status savezne države, ali je za potrebe izbornog kolegija tretirana kao država. Sve države, osim Mainea i Nebraske imaju politiku preuzimanja pobjednika (50% plus jedan glas), što znači da kandidat koji dobije natpolovičnu većinu glasova u nekoj saveznoj državi ujedno preuzima i ukupan broj elektorskih glasova te države. Maine i Nebraska imenuju pojedinačne elektore na temelju rezultata za svaki kongresni okrug, a zatim dva elektora na temelju ukupnog rezultata na razini savezne države.¹⁴

¹⁰ Osim u državama Nebraski i Maine koji imaju proporcionalnu raspodjelu elektorskih glasova. U navedenim državama pobjednik dobiva dva elektorska glasa, a pobjednik svakog kongresnog okruga (Congressional district) dobiva jedan elektorski glas.

¹¹ Dostupno na: <https://www.archives.gov/electoral-college/electors> / (pristupljeno 15. svibnja 2021.)

¹² European Parliament. 2020. Understanding US Presidential Elections. Dostupno na: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/659291/EPRS_BRI\(2020\)659291_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/659291/EPRS_BRI(2020)659291_EN.pdf)/(pristupljeno 19. lipnja 2021.)

¹³ Syl Sobel, Presidential Elections and Other Cool Facts, 2016., str. 15-16

¹⁴ <https://www.archives.gov/electoral-college/electors> / (pristupljeno 15. svibnja 2021.)

U američkoj povijesti događali su se slučajevi u kojima bi pojedini predsjednički kandidati dobili ukupno veći broj glasova američkih birača, ali bi izgubili na izborima (upravo zbog elektorskih glasova). Navedeni slučajevi zabilježeni su pet puta.

Godine 1824. ukupno četiri kandidata natjecalo se za čelno mjesto izvršne vlasti. Predsjednički kandidat Andrew Jackson osvojio je najviše pojedinačnih glasova Amerikanaca. Uz to, osvojio je i najviše elektorskih glasova, ali nedovoljno za propisanu većinu. Zbog takvih situacija Ustav propisuje da u slučaju da nijedan kandidat ne osvoji većinu elektorskih glasova Predstavnički dom Kongresa ima ovlasti izabrati pobjednika izbora. U navedenom slučaju za predsjednika Sjedinjenih Američkih Država bio je izabran John Quincy Adams.¹⁵

Slični slučaj zbilo se i 1876. godine. Tada je kandidat, Samuel J. Tilden osvojio najviše pojedinačnih glasova birača, kao i elektorskih glasova, ali mu je nedostajao jedan elektorski glas da proglasi pobjedu. Međutim, u tom trenutku nedostajali su glasovi još tri savezne države. Tilden i njegov protukandidat Rutheford B. Hayes su tvrdili kako su upravo oni pobjednici izbora u spomenutim saveznom državama. Kako bi riješio nesuglasicu dvaju predsjedničkih kandidata Kongres je osnovao tzv. *elektorsku komisiju* čiji je zadatak bio utvrditi pobjednika izbora. Komisija je utvrdila kako je Hayes pobijedio u tri sporne savezne države, te je naposljetku prisegnuo za predsjednika.

Godine 1888. više je birača glasovalo za tada aktualnog američkog predsjednika Groovera S. Clevelenda nego za njegovog protukandidata Benjanima Harrisona. Međutim, Harrison je osvojio 233 elektorska glasa, Clevelend samo 188. Na temelju ukupnog broja osvojenih elektorskih glasova Harrison je postao predsjednikom Sjedinjenih Američkih Država.¹⁶

Na predsjedničkim izborima 2000. godine predsjednički kandidat Al Gore dobio je 500 000 glasova birača više od svojeg protukandidata Georgea W. Busha. Naposljetku se umiješao američki Vrhovni sud koji je zaustavio ponovno prebrojavanje glasova u Floridi (koji su mogli ići u korist Gorea) te je naposljetku Bush postao predsjednik.¹⁷

Na američkim predsjedničkim izborima 2016. Hillary Clinton dobila je 62 523 126 glasova (48%), a njezin protukandidat Donald Trump 61 201 031 glas (47%). Bez obzira što je Clinton ukupno odnijela više glasova od svojeg protukandidata, Trump je na kraju pobijedio

¹⁵ Syl Soble, op.cit., str. 17

¹⁶ *Ibid*

¹⁷ Robert D. Šulcinger, *Američka Diplomacija od 1900. godine*, 2011., str. 377

osvojivši više elektorskih glasova. Ukupan omjer bio je 306 naspram 232 u korist Donalda Trampa.¹⁸

¹⁸ <https://www.bbc.com/news/election/us2016/results/> (pristupljeno 15. svibnja 2021.)

3. PRIMARNI IZBORI I STRANAČKE KONVENCIIJE

Zakonodavci prilikom pisanja Ustava SAD-a nisu predvidjeli uspostavu političkih stranaka. Zapravo, stranke nisu bile ni potrebne za odabir prvog predsjednika Georgea Washingtona koji se kandidirao bez oporbenih kandidata. Nakon prvih izbora u Washingtonu, sustav političkih stranaka stekao je snagu i moć u izbornom procesu, stvarajući odvojene faze nominiranja i općih izbora. U desetljećima koja su uslijedila, stranačke organizacije i stranački čelnici sastajali su se na nacionalnim konvencijama kako bi odabrali svoje kandidate, ponekad i nakon žestokih borbi za svaki glas. Na taj su način političke stranke držale strogu kontrolu nad odabirom kandidata. Primarni izbori nude svojevrsan test popularnosti potencijalnih kandidata za čelno mjesto izvršne vlasti.¹⁹ Način na koji se provode primarni izbori u strankama uvelike se razlikuju od države do države, pa se sukladno navedenom mogu kategorizirati na zatvorene, djelomično zatvorene, otvorene za nepovezane glasače (open to unaffiliated voters) te otvorene.²⁰

Kod zatvorenih primarnih izbora birač koji želi pristupiti glasanju mora biti registrirani član stranke. Ovaj sustav glasanje je specifičan po tome što odvraća od glasanja članove drugih političkih stranaka, te ovaj sustav pridonosi snažnijoj (homogenijoj) stranačkoj organizaciji. Ovakav tip izbora provodi se u državama Delaware, Maryland, New York, Florida, Nevada, Oregon, Kentucky, New Mexico, Pennsylvania.²¹

U djelomično zatvorenim primarnim izborima državni zakon dopušta političkim strankama da odaberu žele li dopustiti nepovezanim glasačima ili glasačima koji nisu registrirani u stranci da sudjeluju na izborima. U ovakvoj vrsti sustava, stranke mogu pustiti nepovezane glasače da pristupe glasanju, ali zadržavaju pravo da uskrate glasanje članovima suprotstavljenih (velikih) stranaka. Ovaj sustav omogućava strankama veću fleksibilnost iz godine u godinu o tome koje birače uključiti. Ovakav tip izbora prisutan je u Oklahomi, Connecticutu, Južnoj Dakoti, Idaho, Utahu i Sjevernoj Karolini.²²

Djelomično otvoreni primarni izbori omogućuju „prelazak stranačkih linija“, ali birači se moraju ili javno izjasniti o svom izboru ili se njihov izbor može smatrati u boliku registracije kod odgovarajuće političke opcije. Na primjer, Iowa traži od birača da odaberu stranku na

¹⁹ <https://courses.lumenlearning.com/amgovernment/chapter/the-presidential-election-process/> (pristupljeno 10. lipnja 2021.)

²⁰ <https://www.ncsl.org/research/elections-and-campaigns/primary-types.aspx/> (pristupljeno 10. lipnja 2021.)

²¹ *Ibid*

²² *Ibid*

državnom obrascu za registraciju birača, ali također dopušta da javno promijeni stranačku pripadnost u svrhu glasovanja na dan izbora. Neke političke stranke vode računa o tome tko glasa na njihovim „predizbornim izborima“, a kao sredstvo za identificiranje svojih podržavatelja. Djelomično otvoreni izbori karakteristični su za Illinois, Ohio, Indianu, Tennessee, Iowu i Wyoming.²³

Kod otvorenih izbora za nepovezane glasače brojne države dopuštaju samo nepovezanim glasačima da sudjeluju u bilo kojim primarnim izborima koje odaberu, ali istovremeno ne dopuštaju glasačima koji su registrirani u jednoj stranci da glasaju na primarnim izborima druge stranke. Na primjer, New Hampshire zahtijeva da se nepovezani birače izjasne o pripadnosti stranci na biralištima kako bi mogli glasati na izborima te stranke. Ovakav tip primarnih izbora provodi se u Arizoni, Maineu, New Jerseyu, Coloradu, Massachusettsu, Rhode Islandu, Kansasu, New Hampshireu i Zapadnoj Virginiji.²⁴

Specifičnost otvorenih primarnih izbora je takva da glasači mogu birati na kojem će primarnom izboru glasati. Drugim riječima, birači mogu odabrati koji glasački listić žele zaokružiti, ali važno je za istaknuti kako je odluka privatna i ne registrira birača u toj stranci. Kritičari ističu da ovakav tip izbora umanju sposobnost stranaka da nominiraju, dok pobornici ovakvog sustava glasanja tvrde da biračima omogućuje maksimalnu fleksibilnost glasanja te da čuva njihovu privatnost. Ovakvi izbori provode se u Alabami, Michiganu, Montani, Vermontu, Arkansasu, Minnesoti, Sjevernoj Dakoti, Virginiji, Georgiji, Missisippiju, Južnoj Karolini, Wisconsinu, Havajima, Missouriju te Teksasu.²⁵

Zanimljivo je kako Kalifornija i Washington koriste primarni format „prva dva“, odnosno obe države koriste zajedničko glasovanje, navodeći sve kandidate na istom glasačkom listiću. Slično osobine kao kod spomenute dvije države koriste i države Louisiana i Nebraska. U Louisiani se na datum općih izbora svi kandidati kandidiraju na istoj listi. U slučaju da ni jedan kandidat ne dobije više od 50 % glasova, onda će se prva dva kandidata sa najviše osvojenih glasova sučeliti u drugom izbornom krugu šest tjedana kasnije. U Nebraski se kandidati biraju na nestranačkoj osnovi, odnosno kandidiraju se bez stranačkih oznaka. Zadnja država je Aljaska koja sadrži jedinstveni otvoreni primarni sustav za državne i kongresne izbore.²⁶

²³ *Ibid*

²⁴ *Ibid*

²⁵ *Ibid*

²⁶ *Ibid*

S druge strane, nacionalne konvencije finaliziraju izbor stranke za predsjedničke i potpredsjedničke kandidate. Da bi postao kandidat za predsjednika, kandidat obično mora osvojiti većinu delegata. To se ostvaruje putem spomenutih primarnih izbora, a potvrđuje se glasovanjem delegata na stranačkim nacionalnim konvencijama. U slučaju da niti jedan kandidat ne dobije većinu delegata stranke tijekom primarnih izbora izaslanici konvencije biraju kandidata.

Postoje dvije vrste delegata na nacionalnim konvencijama, preuzeti i neodređeni delegati. Preuzeti ili obvezani delegati moraju podržati kandidata kojem su dodijeljeni kroz primarni ili odbornički postupak. S druge strane, neodređeni ili superdelegati mogu podržati bilo kojeg predsjedničkog kandidata kojeg odaberu.²⁷

U izbornom procesu Demokratske stranke, kandidat mora osvojiti ukupno 1991 delegatskih glasova da bi proglasio pobjedu. Kao kandidat s najviše osvojenih glasova na izborima 2020. proglašen je Joe Biden (2687 glasova), iza njega su ostali Bernie Sanders sa 1073 glasa, Elizabeth Warren sa 63 glasa, Michael Bloomberg sa 59 glasova, Pete Buttigieg sa 21 glasom, Amy Klobuchar sa 7 glasova te naposljetku Tulsi Gabbard sa 2 glasa.²⁸

Na primarnim izborima Republikanske stranke, kandidati moraju osvojiti 1276 delegatskih glasova ukoliko žele proglasiti pobjedu. S obzirom da je republikanac Donald Trump u trenutku izbora 2020. bio predsjednik SAD-a, nepisano pravilo političkih stranaka je da podrže aktualnog predsjednika za ponovljeni izbor. U skladu s tim, Donald Trump je imao jednog protukandidata, Billa Welda koji je osvojio samo jedan delegatski glas, dok je predsjednik Trump osvojio preostalih 2395 glasova.²⁹

²⁷ <https://www.usa.gov/election/> (pristupljeno 10. lipnja 2021.)

²⁸ <https://eu.usatoday.com/elections/results/primaries/> (pristupljeno 10. lipnja 2021.)

²⁹ *Ibid*

4. OVLASTI AMERIČKOG PREDsjedNIKA

Prema članku II. Ustava Sjedinjenih Američkih Država predsjednik je na čelu izvršne vlasti. Međutim, američki Ustav navodi samo nekoliko ovlasti predsjednika, što je naknadno „nadopunjeno“ tzv. inherentnim predsjedničkim ovlastima. Inherentne predsjedničke ovlasti su dužnosti američkog predsjednika koje se predmnijevaju temeljem ustavnog dokumenta, jer mnoge predsjedničke ovlasti zakonodavac prilikom pisanja Ustava 1789. nije mogao predvidjeti. Tijekom povijesti, brojni američki predsjednici prisvajali su određene prerogative za koje su smatrali da se podrazumijevaju, temeljem članka II. Ustava SAD-a, ili ovlasti koje zakonodavni organ (Kongres) dodjeljuje izvršnoj vlasti, ili jednih i drugih.³⁰ Prerogative koje se izriekom konstitucionalne navode su da je predsjednik vrhovni zapovjednik oružanih snaga, zaključuje međunarodne ugovore sa stranim državama uz savjet i odobrenje Senata (dvije trećine), postavlja veleposlanike, imenuje suce pri Vrhovnom sudu (*Supreme Court*), te suce nižih sudova, može dati pomilovanje osuđenim osobama (osim u slučaju optužbe javnih dužnosnika), te je dužan izvršavati zakone zemlje.³¹ Osim navedenog, predsjednik ima pravo zakonodavne inicijative, kao i korištenje veta na zakone koje izglasa Kongres³² (iako Kongres ima mogućnost izglasati zakon za kojeg je predsjednik iskoristio pravo veta ukoliko dvotrećinska (kvalificirana) većina zastupnika ponovno izglasa sporni zakon).³³ Kako je spomenuto u prvom dijelu (inherentne predsjedničke ovlasti), Kongres kao predstavnik zakonodavne vlasti te predsjednik kao čelnik izvršne vlasti često su u sukobu u vezi ovlasti koje su im temeljem Ustava dodijeljene. Zanimljivo je da su zakonodavci predvidjeli „sukob“ dviju grana u vlasti, a konflikt je opravdan u ime međusobne kontrole izvršnog i zakonodavnog aparata. Predsjednik u praksi češće profitira iz takvih sukoba zbog dostupnosti medija, odnosno mogućnosti direktnog obraćanja američkim građanima.³⁴

³⁰ Nigel Bowles, op.cit.str., 86

³¹ Kenneth L. Hill, *An Essential Guide to American Politics and the American Political System*, 2012., str. 74

³² Nigel Bowles, op.cit., str. 110: Pravo veta regulirano je člankom I., odjeljkom 7. Ustava SAD-a prema kojem predsjednik ima ovlasti vratiti neželjeni zakon na ponovno izglasavanje Kongresu, ali to mora učiniti sa svim zakonima koji mu se u tom trenutku donesu na promulgaciju. Jedan od predsjednika koji je najučestalije koristio pravo veta je Gerald Ford.

³³ Ivo Visković, *Između zavere i diplomatskog haosa (kako se stvara spoljna politika SAD-a)*, 2007., str. 75

³⁴ Kenneth L. Hill, op.cit., str., str. 74

4.1. Predsjedničke ovlasti u području vanjske politike

Ustav Sjedinjenih Američkih Država nigdje eksplicitno ne navodi koja grana vlasti ima prvenstvo u provođenju vanjske politike. I u oblasti vanjske politike postoji međusobna kontrola izvršne i zakonodavne vlasti poput zaključenja međunarodnih ugovora koja se bez odobrenja Senata ne mogu realizirati (upravo zbog navedenog izvršna vlast češće poseže za zaključivanjem međunarodnih sporazuma umjesto ugovora). Istaknuti povijesni primjer je neratificiranje američkog članstva u Ligi Naroda, bez obzira što je spomenuta sigurnosno politička organizacija, čiji je primarni zadatak bilo očuvanje kolektivne sigurnosti nakon Prvog svjetskog rata bila ideja tadašnjeg američkog predsjednika Thomasa Woodrowa Wilsona. Važno je za napomenuti kako je nadležnost za vođenje vanjske politike povjerena federaciji kao cjelini, a ne pojedinim državama članicama (za razliku od konfederacije u kojem države članice zadržavaju međunarodno pravni subjektivitet).³⁵

Predsjednik SAD-a po tumačenju Vrhovnog suda, ali i običaja izbornih od strane prvih predsjednika predstavlja zemlju. Posebice je takva tvrdnja bila izražena nakon završetka Prvog svjetskog rata, gdje su predsjednici primjenjivali osobnu diplomatsku aktivnost, odnosno vršili tihu uzurpaciju kreiranja vanjske politike.³⁶

U diplomatskoj areni, međunarodni ugovori predstavljaju samo jedno oruđe predsjednikovih pregovaračkih ovlasti. Kako je spomenuto ranije, predsjednik je po Ustavu ovlašten postavljati veleposlanike i druge javne službenike, što je nesumnjivo prerogativa koja ojačava poziciju predsjednika naspram drugih grana vlasti. Međutim, kao i kod zaključenja međunarodnih ugovora, predsjedniku za postavljanje diplomatskih predstavnika treba podrška Senata. Međutim, u praksi se Senat ne protivi predsjednikovim imenovanjima u oblasti diplomacije. Uz spomenuto pravo imenovanja veleposlanika SAD-a u inozemstvu predsjednik ima ovlasti i primati strane veleposlanike (akreditacija) u Sjedinjenim Američkim Državama. Tim činom, predsjednik može otići i korak dalje te čak priznati vlade stranih država bez odobrenja Kongresa.³⁷

Dodatne nesuglasice između Kongresa i izvršne vlasti postoje u pitanjima vojnog karaktera. Predsjednik po Ustavu vrši dužnost vrhovnog zapovjednika američkih oružanih snaga. Ustav mu ne dodjeljuje druge ovlasti u području ratnih odluka. Ovlasti koje posjeduje Kongres su objava rata, kao i donošenje svih bitnih vojnih odluka koje se tiču zračnog, pomorskog i

³⁵ Ivo Visković, op.cit.str., 80

³⁶ *Ibid*, str. 88

³⁷ Fink, Jody S. (1983) "The Foreign Policy Role of the President: Origins and Limitations," Hofstra Law Review: Vol. 11: Iss. 2, Članak 6.

kopnenog ratovanja, kao i briga o stanju vojske,... Kao što je navedeno, Kongres posjeduje znatnija ustavna ovlaštenja od predsjednika u pitanjima vojnog karaktera, međutim u praksi izvršna vlast češće preuzima inicijativu često ne konzultirajući se s Kongresom. To se poglavito odnosi u ratnim godinama u kojemu je predsjedniku autoritet vrhovnog zapovjednika oružanih snaga dovoljan za tihu uzurpaciju ustavnih ovlaštenja.³⁸ Slikoviti primjer je uvlačenje zemlje u rat. Brojni američki predsjednici ustanovili su praksu da SAD uvuku u rat bez formalne objave rata ili uz objavu koju Kongres naknadno izvrši. Kako su se ovlasti predsjednika zloupotrebljavale najbolje govori podatak službene komisije Kongresa da su 1975. godine bile na snazi još četiri predsjedničke proklamacije „prava u slučaju nužde“ (Emergency Powers)³⁹, a od toga dvije iz 1950. godine.

Predsjedniku na raspolaganju stoje razne vrste međunarodnih sporazuma koje Kongres ne mora ratificirati niti naknadno dati mišljenje. Jedan od takvih sporazuma je „solo executive agreement“, odnosno sporazum izvršne vlasti. Specifična priroda navedenog sporazuma je takva da zakonodavni organ ne sudjeluje u njenom zaključivanju, već isključivo predsjednik SAD-a. Zanimljivo je kako su sve važnije odluke američke vlade tijekom razdoblja Drugog svjetskog rata donesene u obliku sporazuma izvršne vlasti, poput Atlantske povelje (1941.), Jalte (1945.) i Potsdama (1945.).⁴⁰

³⁸ *Ibid*

³⁹ Američki Ustav izrijekom ne odobrava predsjedniku dodatne ratne ili druge ovlasti u vrijeme nacionalne krize (rat, teroristički napadi, unutarnje krize...). Međutim, pojedini pravni teoretičari smatraju da su zakonodavci podrazumijevali takvu vrstu ovlasti s obzirom da izvršna vlast djeluje znatno brže od zakonodavnog organa. U nastavku su navedeni primjeri u kojima su američki predsjednici na temelju izvanrednih ovlasti pokušali riješiti postojeće krize.

Jedan od najupečatljivijih primjera bio je zahtjev za izvanrednim ovlastima predsjednika Abrahama Lincolna. Naime, prilikom izbijanja građanskog rata (1861.-1865.) predsjednik je 1861. suspendirao „Habeus corpus“ (institut koji je štiti pojedinca od samovolje vlasti) bez odobrenja Kongresa. Lincoln je tvrdio da je pobuna Konfederacije stvorila izvanrednu situaciju koja mu je omogućila izvanredne ovlasti jednostranog suspendiranja ustavom određenih zagarantiranih prava. Drugi primjer je onaj predsjednika Franklina Delana Roosevelta u jeku Drugog svjetskog rata koji se na sličan način pozvao na izvanredne ovlasti kada je izdao „izvršnu naredbu 9066“ kojom se nalagalo da svi japanski Amerikanci koji žive na zapadnoj obali SAD-a budu premješteni u logore za internaciju. Budući da je Kongres već objavio rat Japanu (1941.) Vrhovni sud je utvrdio da je Kongres prepoznao izvanredno stanje u kojem se zemlja nalazi. Slijedom toga, izdavanjem izvršne naredbe predsjednik je postupio u skladu s izraženom namjerom Kongresa, a koja je trebala odgovoriti na postojeće ratno stanje. Kao zadnji primjer može se navesti „izvršna naredba 10340“ predsjednika Harrya Trumana. Navedenom izvršnom naredbom država je oduzela privatne čeličane koje nisu uspjele proizvesti čelik zbog štrajka radnika tijekom 1952. godine. U tijeku Korejskog rata (1950.-1953.), predsjednik je zaključio kako SAD ne može uspješno voditi ratne operacije ako gospodarstvo nije u stanju osigurati materijalna sredstva potrebna za održavanje vojske dobro opremljenom. Međutim, Vrhovni sud presudio je u korist vlasnika čeličana obrazloživši kako nijedno izvanredno stanje ne može opravdati jednostrano preuzimanje privatnog vlasništva bez odobrenja Kongresa.

https://www.law.cornell.edu/wex/emergency_powers/(pristupljeno 21. svibnja 2021

⁴⁰ Ivo Visković, op.cit.,str.89

Predsjednici su i putem stvaranja doktrina⁴¹, odnosno strateških opredjeljenja američke vanjske politike krojili vanjskopolitički put Sjedinjenih Američkih Država. Doktrine su predstavljale vanjskopolitička usmjerenja SAD-a ne samo administracije koju je određeni predsjednik predvodio, nego često i mnogo duže.⁴² Predsjednik pored svega navedenog, posjeduje i glomazni aparat Izvršnog ureda koji mu neposredno stoji na raspolaganju.⁴³

⁴¹ Lidija Čehulić Vukadinović, Euroatlantizam i suvremeni međunarodni odnosi, 2010., str. 38: Na primjer, američki predsjednik Harry Truman je tijekom 1947. godine usmjerio vanjskopolitičku strategiju Sjedinjenih Američkih Država u cilju pomoći svim demokratskim državama u borbi protiv komunizma, a takav vanjskopolitički plan nazvan je Trumanovom doktrinom.

⁴² Ivo Visković, op.cit., str. 89

⁴³ *Ibid*, str. 92

5. USPOREDBA VANJSKOPOLITIČKIH STRATEGIJA PREDJEDNIČKIH KANDIDATA DEMOKRATSKE I REPUBLIKANSKE STRANKE

Uspom predsjednika Donalda Trampa u Bijelu kuću, koji nesumnjivo predstavlja kontroverznu ličnost nepredvidivih namjera svijet nije ostavio ravnodušnim, poglavito po pitanju američke vanjske politike (*America First*). Nervozni saveznici pitali su se hoće li Sjedinjene Američke Države okrenuti leđa Sjevernoatlantskom savezu (NATO), započeti rat sa Sjevernom Korejom ili srušiti međunarodni trgovinski sustav. Četiri godine kasnije Savez i dalje postoji (iako su među državama članicama prisutni konflikti, poglavito u pitanju proračunskog izdvajanja za obranu), novi ratovi nisu pokrenuti (izuzev kriza na Bliskom istoku). Čak i neki od najžešćih Trumpovih kritičara priznaju da je njegova administracija postigla neke važne vanjskopolitičke uspjehe, ponajviše po pitanju Kine i borbe protiv Islamske države na Bliskom istoku. Jedno od obilježja njegove vanjskopolitičke strategije bilo je povlačenje iz raznih međunarodnih organizacija te sporazuma (o tome više u komparativnoj analizi vanjskopolitičkih prioriteta dvaju predsjedničkih kandidata).⁴⁴

Predsjednički kandidat Demokratske stranke Joe Biden, na svojoj službenoj internetskoj stranici iznio je svoju vanjskopolitičku viziju Sjedinjenih Američkih Država u naredne četiri godine. Biden je najavio da će kao predsjednik unaprijediti sigurnost, prosperitet i vrijednosti SAD-a poduzimajući neposredne korake u obnovi vlastite demokracije i savezništva, zaštitu američke ekonomije te će povratiti Ameriku „na čelo stola“, predvodeći svijet u rješavanju najkompleksnijih globalnih izazova. Biden ističe da je nekonzistentna vanjska politika predsjednika Donalda Trampa i neuspjeh u pridržavanju osnovnih demokratskih načela rezultirala gubitkom vodećeg položaja među svjetskim državama, oslabila američku sposobnost mobilizacije da se suoči sa postojećim globalnim izazovima te je dodatno ugrozila nacionalnu sigurnost.⁴⁵

U nastavku je prikazana komparativna analiza najvažnijih vanjskopolitičkih pitanja predsjedničkih kandidata.

⁴⁴ <https://foreignpolicy.com/2020/10/14/trump-foreign-policy-wins-losses-over-four-years-china-middle-east-coronavirus-pandemic/> (pristupljeno 22. svibnja 2021.)

⁴⁵ <https://joebiden.com/americanleadership/> (pristupljeno 22. svibnja 2021.)

5.1 Kina

Joe Biden je uspon Kine detektirao kao ozbiljan izazov. Kritizirao je njenu „nasilnu“ trgovinsku praksu, upozoravajući kako bi ona u skoroj budućnosti mogla prednjačiti Sjedinjenim Američkim Državama u novim tehnologijama, te se osvrnuo na loše stanje ljudskih prava (pritvaranje kineskih muslimana u regiji Xinjiang). Nadalje, Biden se slaže sa Trumpom kako Kina krši pravila međunarodne trgovine, nepravedno subvencionirajući kineske tvrtke istodobno diskriminirajući američke te da protupravno prisvajaju njihovo intelektualno vlasništvo. Biden istodobno ističe kako su carine za vrijeme Trumpove administracije „nestalne i samoporažavajuće“ te poziva na ciljanu odmazdu protiv Kine koristeći postojeće zakone o trgovini i izgradnju jedinstvenog fronta savezništva. Upozorio je da Kina masovno ulaže u energiju, infrastrukturu i tehnologiju te bi daljnjom američkom pasivnošću mogla preuzeti globalnu ulogu hegemonu. Nadalje, demokrati su kritizirali trgovinski ugovor s Kinom iz siječnja 2020 nazvavši Peking „velikim pobjednikom“ (stupio na snagu 14. veljače 2020.). Prema ugovoru se Narodna Republika Kina obvezala da će proširiti kupnju određene američke robe i usluga u vrijednosti od 200 milijardi dolara za dvogodišnje razdoblje (od 1. siječnja 2020. do 31. prosinca 2021.), iznad razine iz 2017. godine. Također je kritizirao Trumpa zbog prihvaćanja kineskih uvjerenja o pandemiji koronavirusa (Covid-19) te je napomenuo da zabrana putovanja u vrijeme Trumpove administracije nije uspjela zaustaviti posjetitelje iz Kine. Nadalje, napao je Trumpa zbog slabog odgovora na kinesko kršenje hongkonške autonomije i demokratskih procesa, a sve prema novom kineskom zakonu o nacionalnoj sigurnosti. U području obrane, Biden je obećao da će ojačati Sjedinjene Američke Države kao pacifičku silu povećanjem američke vojne prisutnosti u azijsko-pacifičkom području te je najavio produbljivanje odnosa s Australijom, Indonezijom, Japanom i Južnom Korejom, kako bi Pekingu jasno pokazao homogenost savezništva navedenih država sa SAD-om. Biden je istaknuo da mu je funkcija potpredsjednika u Obaminoj administraciji pružila jedinstveni uvid u kinesko političko vodstvo, rekavši da je sa Xi Jinpingom proveo više vremena nego bilo koji drugi svjetski čelnik. Važno je napomenuti kako je kao senator Joe Biden podržao ulazak Kine u „Svjetsku trgovačku organizaciju“ (WTO) 2001. godine, što je naposljetku omogućilo normalne trgovinske odnose sa Sjedinjenim Američkim Državama. Nadalje, kao potpredsjednik je podržao Transpacifičko partnerstvo (TPP).⁴⁶

⁴⁶<https://www.cfr.org/election2020/candidate-tracker#china> / (pristupljeno 22. svibnja 2021.)

Bez obzira što je Trumpova administracija sustavno optuživala Kinu nazivajući je „manipulatorom valutama“, „kradljivcem intelektualnog vlasništva“ i „cyber teroristom“, Donald Trump je često tepao Xi Jinpingu, nazivajući kineskog šefa države i neupitnog autoriteta kineske Komunističke partije prijateljem. Slične epitete uputio je i drugim autoritarnim državicima, ruskom predsjedniku Vladimiru Putinu te sjevernokorejskom vođi Kim Jong – unu.⁴⁷ Bez obzira na navedeno, Trump je svoj predsjednički mandat započeo oštrim potezom prema Kini, i to povlačenjem Sjedinjenih Američkih Država iz Transpacifičkog partnerstva (*Trans-Pacific Partnership*) 23. siječnja 2017. godine. Navedeni sporazum potpisan između 12 država (Australija, Bruneji, Kanada, Čile, Japan, Malezija, Meksiko, Novi Zeland, Peru, Singapur, Vijetnam i Sjedinjene Američke Države) je predviđao smanjenje carinskih i necarinskih barijera američkom izvozu na azijska tržišta te je ujedno predstavljao najvažniji američki geoekonomski odgovor na sve veću prisutnost kineske ekonomije u Aziji. Naime, nudio je svojevrsnu trgovinsku alternativu vladama azijskih država koji su sve više potpadale pod kineski utjecaj, a koji je nerijetko bio rezultat raznih političkih pritisaka. Predsjednik Trump ishitreno je izbavio SAD iz TTP-a ne analiziravši geoekonomske i geopolitičke prednosti potpisanog sporazuma.⁴⁸ Međutim, prema Robbie Gremeru, izvjestitelju za diplomaciju i nacionalnu sigurnost u časopisu *Foreign Policy*, Trumpova administracija sustavno je okrenula američki aparat za nacionalnu sigurnost od desetljeća usredotočenih na Bliski istok prema eri obnovljene konkurencije velikih sila, potičući službeni Washington na stajalište da Peking predstavlja najveću egzistencijalnu prijetnju Sjedinjenim Američkim Državama u narednim desetljećima. Američka administracija dodatno se angažirala protiv kineskog globalnog utjecaja podignuvši globalnu svijest o prijetnji koju brzorazvijajuća kineska tehnologija predstavlja, posebice u mobilnoj komunikaciji sljedeće generacije. Nadalje, Trump je poduzeo korake kako bi smanjio oslanjanje SAD-a na Kinu u nabavi materijala potrebnih za ekonomsku i nacionalnu sigurnost. Udvostručena je potpora Republici Kini (Tajvanu) te je zauzet oštriji stav prema službenom Pekingu oko protupravne otmice zemlje u Južnokineskom moru. Nadalje, djelujući kroz Indopacifičku skupinu „Quad“, Trumpova administracija koordinirala je regionalnu politiku s Indijom, Japanom i Australijom. Administracija je također postavila temelje za ambiciozne planove povećanja američke mornarice na preko 350 vojnih brodova, po nekim

⁴⁷<https://theconversation.com/the-foreign-policy-legacy-that-donald-trump-leaves-joe-biden-148573/> (pristupljeno 22. svibnja 2021.)

⁴⁸ Blackwill, R.D. 2019. Trump's Foreign Policies Are Better Than They Seem. Council Special Report No.84., str.10

informacijama čak i 500, a sve pod krinkom rastuće kineske opasnosti.⁴⁹ Zanimljivo je kako Trump nije prigovarao kineskoj vladi zbog nepoštivanja ljudskih prava. Čak je prema Boltonu u dva navrata rekao Xi Jinpingu kako podržava izgradnju koncentracijskih logora u Xinjangu.⁵⁰

5.2. Bliski istok

I kao senator i kao potpredsjednik, Biden je bio duboko angažiran u oblikovanju američke diplomacije i vojne politike na Bliskom istoku. Tijekom svoje političke karijere snažno je podržavao Izrael, katkad se nazivajući cionistom, ali također je naglasio kako će vršiti pritisak na izraelsku vladu da okonča sukobe na Bliskom istoku uz podršku SAD-a. U tom smislu naglasio je da podržava rješenje izraelsko-palestinskog pitanja koje je kako ističe dodatno otežao jednostrani Trumpov pristup, iako podržava zadržavanje američkog veleposlanstva u Jeruzalemu nakon što ga je Trump odlučio premjestiti 2018. godine. Također je naglasio da Izrael mora zaustaviti trend naseljavanja svojih državljana na okupiranim teritorijima te pružiti više pomoći Gazi, a sve u cilju da palestinski čelnici zaustave oštru retoriku prema Izraelu. U tom smislu Biden je pozvao arapske države na normalizaciju odnosa s Izraelom ne slažući se s izraelskim namjerama o aneksiji Zapadne obale, tvrdeći da bi takav potez pokopao svaku nadu miru. Što se tiče Irana, Biden ga naziva destabilizirajućim faktorom u regiji te je jasno izrazio stav kako se iranskoj vladi ne smije dopustiti razvoj nuklearnog oružja. Trumpovu odluku o povlačenju SAD-a iz *Iranskog nuklearnog sporazuma* 2015. godine nazvao je „katastrofalnom“ tvrdeći da takvim potezom službeni Teheran nije odvratio od daljnjeg unaprjeđenja svog nuklearnog programa. Biden se obvezao da će se ponovno vratiti spomenutom sporazumu. Nadalje, za iranskog generala Qasema Soleimania, koji je u siječnju 2020. ubijen u američkim zračnim udarima Biden je rekao da je zaslužio svoju sudbinu zbog svoje uloge u napadima na američke vojnike, ali da je Trumpova odluka da ga se ubije donesena bez ikakvog planiranja mogućih posljedica. Napomenuo je da Trump nema ovlasti započeti rat s Iranom bez odobrenja Kongresa. Nadalje, u više navrata je osudio Trumpovu odluku o povlačenju američkih vojnika iz sjeverne Sirije, što je okarakterizirao kao izdaju Kurda te ju je nazvao „najsramotnijom odlukom koju je bilo koji predsjednik učinio u modernoj povijesti u pogledu vanjske politike.“ Istakao je kako Turska (koja je ujedno članica

⁴⁹ <https://foreignpolicy.com/2020/10/14/trump-foreign-policy-wins-losses-over-four-years-china-middle-east-coronavirus-pandemic/> (pristupljeno 22. svibnja 2021.)

⁵⁰ Thomas Wright, *The Point of No Return: The 2020 Election and the Crisis of American Foreign Policy*, 2020., str. 9

NATO-a) mora platiti visoku cijenu za vojnu kampanju na teritoriju sirijskih Kurda.⁵¹ Što se tiče Iraka, bio je duboko uključen u pitanjima iračke politike. Kao senator podržao je invaziju predsjednika Georga W. Busha na Irak 2003. godine, ali se usprotivio porastu broja američkih vojnika 2007. godine. Umjesto toga, Biden je bio predložio podjelu Iraka na tri samoupravne regije. Nadalje, za CFR⁵² je najavio ponovnu procjenu američke potpore Saudijskoj Arabiji nakon ubojstva novinara Jamala Khashoggija te rata u Jemenu pod vodstvom Saudijske Arabije i njenih kršenja ljudskih prava (iako je Obamina administracija podržala rat u Jemenu). Biden je otišao korak dalje te je 2014. godine javno optužio saudijsku vladu i njene sunitske saveznike da su dopustili protok resursa Islamskoj državi.⁵³

Glavna preokupacija Trumpove administracije na području Bliskog istoka bio je Iran. Trump se suprotstavio *Iranskom nuklearnom sporazumu*, s obrazloženjem da navedeni sporazum nije spriječio iranske čelnike da uspore (i zaustave) iranski nuklearni program. Uz nuklearni program, destabilizirajući faktor je predstavljao i iranski utjecaj u četiri arapske prijestolnice (Sanau, Bagdadu, Damasku i Bejrutu). Trump je želio pregovarati s Iranom s ciljem (uz nuklearni sporazum) odvratanja od iranskog regionalnog avanturizma, ali bez kompromisa (što se naposljetku iranskim čelnicima nije svidjelo). Donaldu Trumpu nije preostalo ništa nego povećati pritisak na Iran, i to sankcijama direktno usmjerenih protiv iranske ekonomije sa tendencijom regionalnog izolacionizma. Upravo zato je Trump povećao podršku Saudijskoj Arabiji i Ujedinjenim Arapskim Emiratima (UAE) protiv lokalnih proiranskih šijitskih milicija, posebice protiv Hutija u Jemenu. Vrhunac američko-iranskog sukoba rezultirao je odlukom predsjednika Trumpa da zračnim napadima ubije iranskog generala Soleimania. Koliko je daleko otišla Trumpova mržnja prema iranskom režimu najbolje oslikava slučaj Libanona. U trenucima kada se libanonsko gospodarstvo nezaustavljivo rušilo, SAD nisu poduzele nikakve korake da libanonskoj vladi priskoče u pomoć zbog Hezbollaha (iranskog lokalnog saveznika) koji ima veliki utjecaj u Libanonu. Nadalje, Trump je uložio mnogo truda u vojnim kampanja protiv ISIS-a, sve dok teroristički glavni grad Raqqa nije pao 2017. godine. I naposljetku, Donald Trump je bio izuzetno fokusiran na davanje podrške Izraelu. Smatrao ga je važnim saveznikom protiv Irana, a pokazao se pouzdanim saveznikom u izravnim napadima na Iran i kampanjom protiv iranskih strateških sustava u Siriji. Zauzvrat, Trump je srušio „ravnotežu snaga“ između Izraela i njegovih arapskih susjeda koju su

⁵¹ Kao potpredsjednik, Biden se ispričao turskom predsjedniku Recepu Erdoganu jer je izjavio kako Turska podržava teroriste Islamske države.

⁵² Council on Foreign Relations

⁵³<https://www.cfr.org/election2020/candidate-tracker/#middle-east/> (pristupljeno 23. svibnja 2021.)

desetljećima razni američki predsjednici gradili u nadi da će jednom zavladati mir između država u regiji. Svojim postupcima udaljio se od rješenja „dviju država“ (Izraela i Palestine) premještanjem američkog veleposlanstva u Jeruzalem, kao i odobravanjem izraelske aneksije Golanske visoravni (pod kontrolom Izraela od 1967.).

Tradicionalni saveznici, Jordan i Egipat nastavili su primati visoku razinu vojne pomoći i potpore protiv potencijalnih prijetnji na njihovim državnim granicama. Zanimljivo je kako je u slučaju Egipta Trump ignorirao kršenja ljudskih prava i vladavine zakona.⁵⁴

5.3. Rusija

Biden je u više navrata upozoravao da Rusija pod predsjednikom Vladimirom Putinom napada temelje zapadne demokracije nastojeći oslabiti NATO, podijeliti Europsku uniju i potkopati američki izborni sustav. Također upozorava na to da Rusija koristi zapadne financijske institucije za pranje milijardi dolara, a novac iskorištava za političku korupciju. Nadalje, Biden ističe da je potrebno više ulagati u NATO, za koji smatra da bi trebao stacionirati više vojnika na području istočne Europe kako bi odvratio Ruse od mogućih provokacija (poput vojnih vježbi na granici). U tom smislu Biden zagovara oštrije sankcije Moskvi te kao primjer navodi sankcije bivšeg predsjednika Baracka Obame nakon invazije na Ukrajinu 2014. godine. Za CFR je najavio da ukoliko bude izabran za predsjednika da će povećati američku vojnu pomoć Ukrajini (kao potpredsjednik SAD-a založio se za slanje vojne pomoći Ukrajini). Zanimljivo je kako se Biden tijekom predsjedničke kampanje suočio sa mnogobrojnim optužbama predsjednika Donalda Trumpa zbog navodnih veza svoje obitelji s Ukrajinom, posebno zbog povezanosti njegovog sina Huntera s ukrajinskom energetsom tvrtkom dok je Biden bio potpredsjednik. Nadalje, protivni se Trumpovom zalaganju za povratak Rusije u skupinu G7 iz koje je izbačena nakon aneksije Krima 2014. Usprkos nepovjerenju u ciljeve ruske politike, Biden se zalaže da bi Washington trebao nastaviti s novim aranžmanima o kontroli naoružanja s Moskvom, počevši od produženja novog sporazuma START (smanjenje nuklearnih zaliha).⁵⁵

Američka vanjska politika prema Rusiji u vrijeme Trumpove administracije bila je sve samo ne statična. Predsjednik Trump uživao je u svom ugodnom odnosu s ruskim predsjednikom Vladimirom Putinom, posvađao se sa saveznicima u Sjevernoatlantskom savezu, ukinuo je

⁵⁴ <http://turkishpolicy.com/article/1040/the-trump-foreign-policy-legacy-in-the-middle-east/> (pristupljeno 28. svibnja 2021.)

⁵⁵ <https://www.cfr.org/election2020/candidate-tracker#russia/> (pristupljeno 25. svibnja 2021.)

sporazume o kontroli naoružanja te je dopustio Moskvi da ponovno postane utjecajni akter na Bliskom istoku, Africi i Latinskoj Americi. Postojale su informacije kako se Rusija direktno umiješala u američke predsjedničke izbore 2016. te je zbog toga Kongres pojačao sankcije prema Rusiji.⁵⁶ Kako je spomenuto ranije, Trump se zalagao za povratak Rusije u skupinu G7 te se katkada suprotstavljao Kongresu u namjeri povećanja sankcija prema Rusiji. Za razliku od Bidena, Trump se nije previše trudio istaknuti Rusiju kao prijateljicu, već ju je pokušavao privoljeti kao ravnopravnog partnera.⁵⁷

5.4 Sjeverna Koreja

Biden podržava bilateralne odnose sa Pyongyangom, ali ističe kako su Trumpovi razgovori s Kim Jong-unom bili neuspješni i potencijalno kontraproduktivni, služeći isključivo u svrhu legitimiranja diktatorskog sjevernokorejskog režima. Međutim, Biden podržava nastavak pregovora, ali dobri odnosi dviju država uvjetovano je diktatorovom dobrom voljom u pravcu demontaže nuklearnog programa sa konačnim ciljem potpuno denuklearizacije korejskog poluotoka. Biden je istakao kako ne bi nastavio osobnu diplomaciju sa Kim Jong-unom tvrdeći kako su Trumpovi osobni kontakti sa sjevernokorejskim vođom samo pogoršali postojeću situaciju legitimirajući Kimov režim bez osiguranja bilo kakvih ustupaka. Za CFR je izjavio kako će koristiti „održivu koordiniranu kampanju“ sa američkim saveznicima i Kinom radi unapređenja pregovora sa Pyongyangom.⁵⁸

Službeno političko angažiranje vrhovnog čelnika Sjeverne Koreje svakako je bila dramatična vanjskopolitička strategija američkog predsjednika Donalda Trumpa. On je sa pravom tvrdio da je njegov pristup prema Demokratskoj Narodnoj Republici Koreji donio određene koristi. Sa obzirom na činjenicu kako su prve dvije godine Trumpovog predsjedničkog mandata obilježile uvrede i međusobne prijete o uništenju, britkom diplomacijom smanjio je napetosti i privremeno zaustavio sjevernokorejska raketna i nuklearna testiranja što zasigurno predstavlja značajno vanjskopolitičko postignuće. Također je na summitu u Singapuru 2018. godine Trump istakao plan o razoružanju i mogućoj denuklearizaciji Koreje. Sjeverna Koreja

⁵⁶ <https://foreignpolicy.com/2020/10/30/election-2020-u-s-russia-trump-biden/> (pristupljeno 25. svibnja 2021.)

⁵⁷ https://ecfr.eu/article/commentary_a_contest_of_extremes_bidens_and_trumps_opposing_positions_on_ru/ (pristupljeno 25. svibnja 2021.)

⁵⁸ <https://www.cfr.org/election2020/candidate-tracker#north-korea/> (pristupljeno 25. svibnja 2021.)

izrazila je spremnost u postizanju boljih bilateralnih odnosa, suradnju u poboljšanju regionalne sigurnosti te nastavak pregovora o denuklearizaciji.⁵⁹

5.5. Klima i energija

Pitanje klimatskih promjena jedno je od prioriteta za glasača Demokratske stranke (68 %), dok je samo 11 % pristaša predsjednika Trumpa istaklo klimu kao odlučujući faktor američke vanjske politike.⁶⁰

Biden je tijekom predsjedničke kampanje u više navrata isticao kako su klimatske promjene velika prijetnja sigurnosti. Objavio je nacionalni plan za smanjenje emisija štetnih plinova kao i ulaganje u novu tehnologiju i infrastrukturu. Kao senator izrazio je uzbunu zbog stakleničkih plinova, ali je istovremeno podržao kontroverzne izvore energije poput hidrauličnog frakturiranja (fracking).⁶¹ Njegov „klimatski plan“ koji je objavljen u lipnju 2019. godine pod nazivom „Green New Deal“ naziva ključnim okvirom. Biden spomenutim planom planira obvezati američko gospodarstvo na „neto nula emisiju“ stakleničkih plinova (net-zero emissions) do 2050. godine. Njime se predviđa 1,7 bilijuna dolara izravne državne potrošnje na čistu energiju. Kako bi to ostvario, obećava mjere u vezi emisija metana, strože standarde štednje goriva i nacionalne standarde energetske učinkovitosti. Nadalje, Biden obećava povratak Pariškom klimatskom sporazumu,⁶² te namjerava koristiti trgovinsku politiku kao klimatski alat propisujući carine na proizvode koji sadrže visoke razine ugljika. U srpnju 2020. Biden je proširio postojeći plan iz 2019. povećavajući svoj prijedlog proračuna na više od dva bilijuna dolara u nastojanju da do 2035. godine ostvari elektroenergetski sektor bez ugljika, nadalje, da uloži u zajednice sa niskim prihodima, izgradi čistu infrastrukturu te da iskoristi saveznu vladu za kupnju vozila koja ne ispuštaju štetne plinove u atmosferu. Za CFR je izjavio da će zabraniti američku inozemnu pomoć i financiranje termoelektrana na ugljen u

⁵⁹ <https://www.cato.org/commentary/donald-trumps-north-korea-strategy-must-survive/> (pristupljeno 25. svibnja 2021.)

⁶⁰ Walker, N. 2020 United States of America 2020 presidential election. Briefing Paper. London: House of Commons Library., str. 12

⁶¹ Moderna hidraulična fraktura velikog volumena je tehnika koja se koristi za vađenje prirodnog plina ili nafte iz nepropusnih stijenskih formacija. bgh<https://www.nrdc.org/stories/fracking-101/>(pregledano 1. lipnja 2021)

⁶² Pariški sporazum pravno je obvezujući međunarodni ugovor o klimatskim promjenama. Usvojilo ga je 196 stranaka 12. prosinca 2015. u Parizu, a stupio je na snagu 4. studenog 2016. godine. Cilj sporazuma je ograničiti globalno zagrijavanje na ispod dva stupnja celzijusa (po mogućnosti na 1,5), u usporedbi sa predindustrijskom razinom. <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement/> (pristupljeno 1. lipnja 2021.)

inozemstvu. Pozitivno se osvrnuo na Obaminu administraciju koja je osigurala 90 milijardi dolara za „čistu energiju“ u „Zakonu o poticajima“ iz 2009. godine.⁶³

Trumpova administracija bila je posebno usredotočena na ukidanje akcija namijenjenih rješavanju klimatskih promjena. U skladu s tim, predsjednik Trump je 1. lipnja 2017. najavio da će povući Sjedinjene Američke Države iz Pariškog klimatskog sporazuma (prije nego što je Donald Trump stupio na dužnost predsjednika, SAD su se obvezale smanjiti emisije štetnih plinova za 26 % do 28% ispod razine iz 2005. godine, a cilj je navedenu obvezu postići do 2025. godine). Trumpova administracija zamijenila je Obamin „Plan čiste energije“ (Clean Power Plan) slabijom regulacijom te je pokrenula postupak o uklanjanju drugih propisa koji ograničavaju emisije stakleničkih plinova.⁶⁴ Trump je poništio desetke klimatskih propisa, uključujući propise o onečišćenju zraka, štetnim emisijama, bušenju i vađenju nafte i plina. Tijekom svog predsjedničkog mandata kao i u predizbornoj kampanji nije skrivao da preferira fosilna goriva kao izvor energije te industriju koja ih pruža.⁶⁵

5.6. Venezuela

Joe Biden je 3. veljače 2019. izrazio potporu Juanu Guaidou, opozicijskom venezuelanskom političaru koji je od SAD-a bio priznat kao privremeni predsjednik Venezuele. Nije tajna kako Amerikanci dugo žele smijeniti dugogodišnjeg venezuelanskog predsjednika Nicolasa Madura. Biden je najavljivao proširenje *Temporary Protected Status (TPS)*, odnosno Privremeni zaštićeni status na Venezuelance. Spomenuti status omogućuje stranim državljanima sa boravištem u SAD-u pravni status u ograničenom vremenskom razdoblju (a traje dok postoje npr. oružani sukobi ili prirodne katastrofe u njihovim matičnim državama). Statistički podaci za 2018. godinu pokazuju kako je na teritoriju Sjedinjenih Američkih Država boravilo oko 395 000 Venezuelaca, od kojih je oko 200 000 bilo ispunjavalo uvjete za TPS. Nadalje, Biden podržava jače multilateralne sankcije prema pojedinim pristašama predsjednika Madura, iako platforma Demokratske stranke u 2020. godini nigdje izričito nije spominjala sankcije usmjerene prema Venezueli. Stranačka platforma navodi da je najbolji način za obnavljanje demokracije u Venezueli putem „pametnog pritiska i učinkovite diplomacije.“ U ožujku 2020. Biden je za *Americas Quarterly* izjavio kako je Nicolas Maduro diktator, no također je dodao da službeni Washington ne bi smio raditi na promjeni

⁶³ <https://www.cfr.org/election2020/candidate-tracker#climate-and-energy/> (pristupljeno 1. lipnja 2021.)

⁶⁴ <https://www.brookings.edu/policy2020/votervital/what-is-the-trump-administrations-track-record-on-the-environment/> (pristupljeno 1. lipnja 2021.)

⁶⁵ <https://www.nature.com/articles/d41586-020-03066-x/> (pristupljeno 1. lipnja 2021.)

venezuelanskog režima, već da se zalaže za demokratski ishod putem slobodnih i poštenih izbora. Zanimljivo je kako je u ožujku 2014. godine Organizacija američkih država (OAS) sa 29 glasova za (SAD su jedne od tri države koje su glasale protiv) donijela rezoluciju „solidarnosti“ sa godišnjom upravom predsjednika Madura. U to je vrijeme tadašnji potpredsjednik SAD-a Joe Biden situaciju u Venezueli nazvao „alarmantnom,“ ujedno diskreditirajući mogućnost dijaloga te je dodao da ga je situacija u Venezueli podsjetila na prethodna razdoblja kada su politički moćnici upravljali državom nasiljem i ugnjetavanjem. Biden je također iste godine pokrenuo inicijativu za jačanje energetske sigurnosti karipskih zemalja kao način za smanjenje njihovog oslanjanja na Caracas.

U koraku sa „Lima Grupom“⁶⁶, Trumpova administracija bila je jedna od prvih vlada koja je Guaidoa prepoznala kao privremenog predsjednika Venezuele. Dana 31. ožujka 2019. američki „State Department“ je predložio „demokratski tranzicijski okvir za Venezuelu,“ koji je osmišljen da daje smjernice koje bi omogućile uvjete za održavanje slobodnih i poštenih izbora, pod uvjetom da ni Guaido ni Maduro ne budu sudionici tranzicijskog tima. Članice Lima Grupe, kao i Europska Unija su podržale spomenuti plan, ali predsjednik Nicolas Maduro se nije potrudio da ostvari suradnju sa spomenutim multilateralnim organizacijama. Od pet točaka koje se tiču vanjske politike, Donald Trump i program Republikanske stranke za 2020. godinu nigdje ne spominju ni jednu određenu regiju ili zemlju. Međutim, dokument o „strateškom okviru zapadne hemisfere“ na pet stranica, koji je predstavio savjetnik za nacionalnu sigurnost Robert O'Brien sadrži informacije da će predsjednik nastaviti raditi na promicanju poštenih i transparentnih izbora kao i da će SAD predstavljati izazov autoritarnim režimima u Venezueli, Kubi i Nikaragvi. U jednom intervjuu Trump je rekao da bi možda razmislio o sastanku sa Madurom, iako je napomenuo da će se s Madurom sastati samo ako će pregovarati o njegovom odlasku s vlasti.⁶⁷

5.7. Obrana i sigurnost

Što se tiče kontrole naoružanja, Trumpova administracija povukla je SAD iz „Iranskog nuklearnog sporazuma“ 2015. i „Ugovora o nuklearnim snagama srednjeg dometa“ iz 1987. (INF) i (gotovo) iz „Ugovora o otvorenom nebu“ iz 1992. godine. Popustio je ograničenje

⁶⁶ Grupo de Lima je multilateralna organizacija osnovana 8. kolovoza 2017. u glavnom gradu Perua Limi sa ciljem kako bi se pronašlo rješenje za krizu u Venezueli. Organizacija se sastoji od dvanaest američkih zemalja (Argentine, Brazila, Kanade, Čilea, Kolumbije, Kostarike, Gvatemale, Hondurasa, Meksika, Paname, Paragvaja i Perua). <https://www.as-coa.org/articles/us-2020-joe-biden-and-donald-trump-venezuela/> (pristupljeno 2. lipnja 2021.)

⁶⁷ <https://www.as-coa.org/articles/us-2020-joe-biden-and-donald-trump-venezuela/> (pristupljeno 2. lipnja 2021.)

kontrole raketne tehnologije za prodaju oružanih bespilotnih letjelica stranim vladama. Trump je planirao da će ukoliko ostane predsjednik SAD-a ostati na putu modernizacije američkog nuklearnog arsenala te najavio da očekuje dvostranačku potporu u Kongresu unatoč rastućem proračunskom pritisku. Trump je u fiskalnoj 2021. odobrio zahtjev za proračun za razvoj nuklearnog oružja u iznosu od 44.5 milijardi dolara, što predstavlja porast ulaganja od 19 %. Nadalje, petogodišnji plan obrane Pentagona ukazuje da će tražiti paušalnu potrošnju za obranu nakon 2021. godine, a sve pod pritiskom troškova povezanih s epidemijom koronavirusa. Predsjednik Donald Trump je prije pojave globalne epidemije potrošio znatne količine sredstava za obranu. Statistički podaci pokazuju da je SAD u 2018. godini potrošio 700 milijardi dolara na obranu, u 2019. godini 716 milijardi dolara, dok je godinu iza 733 milijarde dolara. Trump je također preusmjerio milijarde dolara namijenjenih za obranu za financiranje graničnog zida prema Meksiku. Prodaja američkog oružja stranim državama bio je jedan od glavnih vanjskopolitičkih pitanja Trumpove administracije. Predsjednik je za vrijeme svog mandata ubrzao postupak prodaje oružja, olakšao je izvoz vatrenog oružja, ublažio je kriterije za prodaju naoružanih bespilotnih letjelica pod „režimom kontrole raketne tehnologije“ (Missile Technology Control Regime) te je uputio američke diplomate da zagovaraju kupnju američkog oružja u inozemstvu. Sukob s Kongresom dogodio se nakon prodaje oružja Saudijskoj Arabiji i drugim zaraćenim stranama u Jemenu. Trump je uz promoviranje ekonomske koristi od američke prodaje oružja u inozemstvu naglasio i pružanje američke alternative ruskom i kineskom oružju kako bi se zadržao američki utjecaj u svijetu. Nadalje, Trump se zalagao da sjevernoatlantski saveznici izdvajaju ugovorom utvrđenih 2 % BDP-a za obranu do 2024. godine, što je dovelo do određenih trzavica među državama članicama NATO-a. I naposljetku, kako je spomenuto u ranijim poglavljima, Trump je pomaknuo američki fokus i ulaganja prema Tihom oceanu zbog rastućeg kineskog utjecaja, istovremeno povlačeći snage iz Europe.⁶⁸

Favoriziran od strane zagovornika kontrole naoružanja, Biden je obećao obnoviti novi START i vjerojatno će prihvatiti rusku ponudu da se isti produži na pet godina bez posebnih uvjeta te je najavio povratak SAD-a „Iranskom nuklearnom sporazumu.“ Iako je predsjednik Donald Trump popustio ograničenja oko korištenja nagaznih mina od strane američke vojske u ratom zahvaćenim područjima, Biden je izjavio da takav potez nepotrebno dovodi u opasnost civile i da će ga ukinuti. Što se tiče nuklearnog naoružanja, Biden je izjavio da će ograničiti izgradnju novih (vjerojatno će se suočiti sa pritiskom ljevice da SAD odustane od

⁶⁸ <https://www.defensenews.com/global/the-americas/2020/10/09/find-out-where-trump-and-biden-stand-on-defense-and-security-issues/> (pristupljeno 2. lipnja 2021.)

planova izgradnje novih nuklearnih interkontinentalnih balističkih raketa), a naglasio je i kako će razmotriti politiku koja rezervira mogućnost upotrebe nuklearnog naoružanja. Nadalje, kritizirao je Trumpa da je napustio svaku fiskalnu disciplinu što se tiče troškova obrane, i iako ne planira velika smanjenja obrane ukoliko preuzme dužnost predsjednika, suočit će se s velikim pritiskom ljevice da to napravi. Naglasio je da uz vojna ulaganja planira i potaknuti ulaganja u zanemarena „nevojna“ područja poput diplomacije, ekonomske moći, obrazovanja, znanosti i tehnologije. Što se tiče prisutnosti američkih vojnika u inozemstvu, Biden je obećao povući američke borbene trupe iz Iraka i Afganistana te će vjerojatno ostaviti određeni broj protuterostističkih snaga u kriznim područjima. Zagovornik je vojnih operacija malog opsega (vjerojatno pod ingerencijom specijalnih snaga američke vojske), a ne velikim raspoređivanjem trupa otovorenog tipa, za koje je suglasan da će trebati pristanak američkog naroda (iako je u prošlosti kao senator glasao za američku invaziju na Irak). Oko prodaje američkog oružja stranim državama, Biden je rekao da će procijeniti hoće li u budućnosti SAD opskrbljivati zaraćene strane u Jemenu, posebice Saudijsku Arabiju (koji je bio jedan od glavnih kupaca američkog oružja). Što se tiče izvoza oružja, njegov stožer je izjavio kako bi u bliskoj budućnosti mogli izmijeniti Trumpovu odluku o prebacivanju jurisdikcije o prodaji oružja iz Ministarstva trgovine u „State Department.“ Nadalje, Biden je obećao obnoviti dobre odnose između Sjedinjenih Američkih Država i europskih saveznika unutar Sjevernoatlantskog saveza koje je Donald Trump narušio. Prema riječima visokog pomoćnika za vanjsku politiku Biden planira razmotriti premještanje američkih trupa iz njemačke ukoliko preuzme dužnost predsjednika.⁶⁹

5.8. Covid-19

U posljednjoj godini predsjedničkog mandata Donalda Trumpa, više od 450 000 Amerikanaca umrlo je od virusa COVID-19, a očekivano trajanje životnog vijeka spustilo se za 1,13 godina, što predstavlja najveći pad od Drugog svjetskog rata. Statistički podaci pokazuju da je smrtnost od koronavirusa u SAD-u bila 40 % viša od prosjeka ostalih država članica G7 skupine. Suočen sa globalnom pandemijom, Trump je zanemario znanstvene podatke o virusu, odgodio je testiranja, ismijavao i blokirao nošenje maski te je sazivao masovna okupljanja ljudi na kojima socijalno distanciranje nije bilo moguće. Unatoč sve većim prijetnjama zdravlju ljudi i potencijalnim mutacijama virusa, predsjednik Trumo je odlučio SAD povući iz „Svjetske zdravstvene organizacije“ (WHO) nastavljajući trend povlačenja iz

⁶⁹ *Ibid*

međunarodnih organizacija.⁷⁰ Pokušao je prebaciti odgovornost na države članice SAD-a pozivajući se na federalizam i decentraliziranu prirodu javnog zdravstva. Predsjednik Trump je 31. siječnja 2020. obustavio dolazak putnika iz Kine, a nakon toga ograničen je broj putnika i iz drugih država. Međutim, do tada je veći broj putnika stigao na američko tlo iz država pogođenim epidemijom, pa se virus brzo širio među američkom populacijom. Bijela kuća je tek 16. ožujka 2020. izdala savezne smjernice za socijalno udaljšavanje na 15 dana, kasnije je ta odluka prolongirana (iako je Trump konstantno vršio pritisak na guvernere na ponovno otvaranje javnih institucija). Problem se pojavio u „Centru za kontrolu i prevenciju bolesti“ (CDC) koji je rezultirao značajnim kašnjenjem u povećanju ispitivanja jer se koronavirus nezaustavljivo širio po SAD-u. Važno je za napomenuti kako je tijekom cijele pandemije predsjednik Trump umanjivao prijetnju COVID-om 19 bez obzira što se broj zaraženih Amerikanaca i broj smrtnih slučajeva povećavao iz dana u dan.⁷¹

Joe Biden je tijekom predsjedničke kampanje iznio nacionalni plan za suzbijanje pandemije koronavirusa. Obećao je ojačati predsjednički autoritet te izdvojiti iz proračuna koliko god je potrebno za proširenje testiranja, kliničkih studija, liječenja i ostalih zdravstvenih usluga (između ostalog i pripremiti se za buduće moguće pandemije). Oštro je kritizirao Trumpov mlaki odgovor na postojeću zdravstvenu krizu te je najavio povratak Sjedinjenih Američkih Država na poziciju globalnog vodstva u pandemijskoj krizi. Naime, Biden je objavio plan za suzbijanje epidemije sa trostrukim pristupom koji se sastoji od zdravstvenog odgovora, ekonomskog odgovora i globalnog odgovora. Kao prednost naveo je svoje iskustvo potpredsjednika SAD-a u Obaminoj administraciji, u kojoj je sudjelovao u odgovoru na pandemiju virusa H1N1 2009. godine, kao i epidemiju ebole od 2014. do 2016. godine. Njegov plan bi prebacio odgovornost za suzbijanje zdravstvene krize federalnoj vladi, umjesto saveznm državama. Uz to, poziva na nacionalnu mobilizaciju hitne zdravstvene zaštite koja će ubrzati testiranje građana, učiniti ga besplatnim te osigurati transparentnost podataka koji iz toga proizlaze. Također je obećao ubrzanje stvaranja učinkovitih cjepiva i drugih medicinskih tretmana kao i obavezno nošenje zaštitnih maski u zatvorenim prostorima. Naglasio je kako će SAD voditi glavnu riječ u globalnom odgovoru na pandemiju kojom će koordinirati „Američka agencija za međunarodni razvoj“ (USAID), a koja će pomagati ranjivim državama. Također je obećao da će se pridružiti „Svjetskoj zdravstvenoj

⁷⁰ <https://www.scientificamerican.com/article/trumps-policy-failures-have-exacted-a-heavy-toll-on-public-health/> (pristupljeno 3. lipnja 2021.)

⁷¹ <https://www.kff.org/coronavirus-covid-19/issue-brief/comparing-trump-and-biden-on-covid-19/> (pristupljeno 3. lipnja 2021.)

organizaciji“ i usko surađivati s Ujedinjenim narodima. Krivi službeni Peking zbog nedostatka transparentnosti u ranim fazama krize i napomenuo je kako bi inzistirao na tome da se u Kinu pošalju američki zdravstveni stručnjaci.⁷²

⁷² <https://www.cfr.org/election2020/candidate-tracker#coronavirus/> (pristupljeno 4. lipnja 2021.)

6. REZULTATI AMERIČKIH IZBORA I NAPAD NA CAPITOL HILL

Dana 3. studenog 2020.⁷³ održani su američki predsjednički izbori na kojima su se sučelili kandidat Demokratske stranke Joe Biden te kandidat Republikanske stranke i aktualni predsjednik Donald Trump. Nakon tri dana neizvjesnosti za 46. predsjednika Sjedinjenih Američkih Država izabran je bivši potpredsjednik SAD-a Joe Biden. Nakon turbulentnog mandata bivšeg predsjednika Biden se ponudio naciji kao vođa koji svojom retorikom nije pozivao na podjele, već je isticao kako želi ujediniti društveno polariziranu naciju. „Tražio sam ovaj ured kako bih obnovio dušu Amerike“ rekao je Biden.⁷⁴ Bivši potpredsjednik dobio je ukupno 306 elektorskih glasova (81 283 361 pojedinačnih glasova), dok je Donald Trump osvojio 232 elektorska glasa (74 222 960 pojedinačnih glasova).⁷⁵

Statistički podaci pokazuju najveću izlaznost od 1900. godine. Naime, oko 66,4 % birača iskoristilo je pravo glasa, dok je na predsjedničkim izborima 2016. godine izašlo 6,3 % manje birača. Podaci izlaznih anketa širom SAD-a pokazali su prioritete birača, ali i raznolikost demografskih glasačkih skupina. Udio bijelih glasača, pobornika Joea Bidena, povećao se za pet bodova u odnosu na brojke koje je prikupila Hillary Clinton četiri godine ranije. Unatoč tome, Donald Trump je i dalje ostao prvi izbor navedene skupine birača. Analiza dobnih skupina birača pokazala je da Bidena više preferiraju osobe mlađe od trideset godina. Na nacionalnoj razini, više od trećine birača smatra da je gospodarstvo najvažnije pitanje koje će odlučivati o čelnom mjestu izvršne vlasti, dok je 20 % ispitanih istaklo rasnu nejednakost kao glavni problem, a nakon toga i pandemiju korona virusa (17%).⁷⁶

Predsjednički izbori 2020. godine bili su jedni od najneizvjesnijih u modernoj američkoj povijesti. Bilo je mnogo „uskih pobjeda“ izabranog predsjednika, poput Georgije, Arizone⁷⁷, Michigana, Wisconsin, i što je najvažnije Pennsylvanije. Biden je pobjedom u saveznoj državi Pennsylvaniji prešao prag od 270 elektorskih glasova koliko je potrebno za izbornu pobjedu. Njegov je trijumf posebno značajan zbog jačanja potpore Demokratima u Philadelphiji, a što je bilo presudno za pobjedu u navedenoj saveznoj državi. Donald Trump je najviše pozornosti pridao državama u kojima je četiri godine ranije premoćno pobjeđivao, a to su Idaho, Utah, Arkansas i Tennessee. Međutim, zbroj elektorskih glasova (27) spomenutih

⁷³ Američki predsjednički održavaju se utorkom nakon prvog ponedjeljka u studenom. Neale Thomas: The Electoral College: How it Works in Contemporary Presidential Elections, 2017., str. 12

⁷⁴ <https://apnews.com/article/joe-biden-wins-white-house-ap-fd58df73aa677acb74fce2a69adb71f9/> (pristupljeno 7. lipnja 2021.)

⁷⁵ <https://www.nbcnews.com/politics/2020-elections/president-results/> (pristupljeno 7. lipnja 2021.)

⁷⁶ <https://www.bbc.com/news/election-us-2020-54783016/> (pristupljeno 16. lipnja 2021.)

⁷⁷ Demokrat u Arizoni nije pobijedio 24 godine (od Billa Clintona), a u Georgiji od 1992.

država bio je prenizak da bi ozbiljnije ugrozio protukandidata. Republikancima nisu pomogle ni pobjede u Texasu, Floridi i Ohio (države sa respektabilnim brojem elektorskih glasova). Biden je pobjedama u Arizoni, Georgiji, Michiganu, Wisconsinu i Pennsylvaniji osvojio 73 elektorska glasa što je naposljetku bilo presudno za fotelju u Ovalnom uredu. Zanimljivo je kako je Biden osvojio najviše pojedinačnih glasova na izborima u američkoj povijesti.⁷⁸

Amerikanci su pokazali duboko zanimanje za predsjedničke izbore, što je ujedno bio jasan pokazatelj kako se Trumpovoj eri bližio kraj. Trump je odbio priznati poraz, prijeteci daljnjim pravnim koracima oko prebrojavanja glasačkih listića. Biden je tijekom izborne kampanje naglašavao da predsjednik Trump predstavlja egzistencijalnu prijetnju američkoj demokraciji te je uputio apel Amerikancima koji su bili umorni od Trumpovih loših unutarnjih i vanjskopolitičkih odluka da glasaju za povratak tradicionalnijeg predsjedništva. Bidenova retorika urodila je plodom te je homogenizirala inače neodlučne birače što se posebno očitovalo u državama Michigan, Wisconsin i Pennsylvaniji, nekadašnjim demokratskim bastionima koji su udijelili povjerenje Donaldu Trumpu 2016. godine. Važno je za spomenuti kako je Kamala Harris Bidenovom pobjedom ušla u povijest kao prva Afroamerikanka koja je postala potpredsjednicom najmoćnije države svijeta. Međutim, polazeći od dugogodišnje demokratske tradicije i signalizirajući potencijalno turbulentan prijenos vlasti, Trump je izdao oštru izjavu rekavši da će poduzeti pravne radnje oko „spornog“ broja elektorskih glasova.⁷⁹ No nije stao samo na riječima. Bijesni pristaše predsjednika na odlasku uvjereni u izbornu prijevaru provalili su 6. siječnja 2021. u zgradu Kapitola u kojem se nalaze Zastupnički dom i Senat (donji i gornji dom američkog Kongresa). Američki FBI spomenuti je napad okarakterizirao kao teroristički čin koji je završio s petero mrtvih osoba, uključujući jednog policajca. Od tog je dana država podigla optužnice protiv više od 450 osoba. Da stvar bude gora, analiza Sveučilišta West Point i George Washington pokazala je da su osumnjičeni za nered u Kapitolu uključivali sadašnje i bivše pripadnike vojske svih grana, osim Obalne straže. Zanimljiva je i činjenica kako je većina izgređenika dolazila iz saveznih država u kojima je Joe Biden odnio pobjedu. Što se tiče optužbi, većina prosvjednika je optužena za probijanje policijske ograde, dok se manji broj suočava s ozbiljnijim optužbama za koje je predviđena kazna dugogodišnjeg zatvora. Najmanje 34 osobe je optuženo za kazneno djelo zavjere, 91 osoba za kazneno djela nasilja, posebice protiv policije, 42 izgređenika suočilo se s

⁷⁸ *Ibid*

⁷⁹ <https://apnews.com/article/joe-biden-wins-white-house-ap-fd58df73aa677acb74fce2a69adb71f9/> (pristupljeno 7. lipnja 2021.)

optužbama za namjerno prouzročenje materijalne štete, dok je najmanje 27-ero optuženo za krađu, poput muškarca fotografiranog u uredu predsjednice Zastupničkog doma Nancy Pelosi.⁸⁰ Pojedini zastupnici pozivali su potpredsjednika Mikea Pencea da bi se trebao pozvati na 25. amandman⁸¹ Ustava koji omogućava prijenos ovlasti s predsjednika na potpredsjednika, privremeno ili trajno.⁸² Pence je to odbio, ali Kongres je započeo postupak opoziva tada već bivšeg predsjednika. Naime, 13. siječnja 2021. Zastupnički dom službeno je izglasao postupak opoziva⁸³ Donalda Trumpa pred Senatom (omjer glasova 232 za, 197 protiv), pod optužbom za poticanje na pobunu.⁸⁴ Suđenje pred gornjim domom američkog Kongresa završilo je u roku od pet dana, u subotu 13. veljače 2021. Senatori su glasali protiv opoziva Donalda Trumpa (57/43). Zanimljivo je kako su se sedam republikanaca pridružili demokratima u glasovima za opoziv, međutim da bi se predsjednik Sjedinjenih Država uklonio s dužnosti potrebna je dvotrećinska većina glasova svih zastupnika. Trump koji se nije pokajao za nered na Kapitolu, pozdravio je svoju drugu oslobađajuću presudu i napomenuo je kako je njegovo vrijeme tek započelo. Nazvao je spomenuto suđenje još jednom fazom najvećeg lova na vještice u povijesti SAD-a. „Tako završavamo ovaj necivilizirani rat i liječimo dušu naše nacije. To je zadatak koji je pred nama. I to je zadatak koji moramo zajedno postići“ izrekao je novoizabrani predsjednik Sjedinjenih Američkih Država nakon okončanja postupka opoziva pred Senatom.⁸⁵

⁸⁰ <https://www.npr.org/2021/02/09/965472049/the-capitol-siege-the-arrested-and-their-stories/> (pristupljeno 7. lipnja 2021.)

⁸¹ Nakon atentata na predsjednika Johna F. Kennedyja Kongres je predložio, a države su ratificirale 25. amandman Ustava koji predviđa pravne korake za zamjenu predsjednika (ili potpredsjednika) u slučaju smrti, ostavke ili nesposobnosti obavljanja dužnosti. Amandman se prvi put primijenio 1970.-ih nakon afere „Watergate“. Prvo je Gerald Ford na mjesto potpredsjednika zamijenio Spiroa Agnewa, a zatim Richarda Nixona na mjesto predsjednika. „Krug“ je zatvorio Nelson Rockefeller popunivši upražnjeno mjesto potpredsjednika. <https://www.law.cornell.edu/constitution-conan/amendment-25/> (pristupljeno 7. lipnja 2021.)

⁸² <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-55571964/> (pristupljeno 7. lipnja 2021.)

⁸³ Prema članku 2. i odjeljku 4. Ustav daje Kongresu ovlast za opoziv i smjenu predsjednika, potpredsjednika kao i svih saveznih državnih službenika zbog izdaje, primanja mita ili drugih kaznenih djela i prekršaja. Važno je za istaknuti kako opoziv predstavlja jedinstveni politički proces koje pravosuđe uglavnom ne kontrolira. https://constitution.congress.gov/browse/essay/artII-S4-1-1/ALDE_00000282/ (pristupljeno 8. lipnja 2021.):

⁸⁴ https://ballotpedia.org/Impeachment_of_Donald_Trump,_2021/ (pristupljeno 8. lipnja 2021.)

⁸⁵ <https://apnews.com/article/donald-trump-capitol-siege-riots-trials-impeachments-b245b52fd7d4a079ae199c954baba452/> (pristupljeno 8. lipnja 2021.)

7. ZAKLJUČAK

Specifičnost Sjedinjenih Američkih Država i njihovog teritorijalnog ustroja rezultirao je posebnim načinom izbora predsjednika. Premda duboko polarizirane s pedeset saveznih država SAD su i dalje održale dvostranački sustav u kojima se na vlasti izmjenjuju republikanci i demokrati. Sukladno vlastitom zakonodavstvu svaka savezna država imenuje elektore, a njihov broj je jednak broju osoba imenovanih u Kongres koji čine dva senatora i zastupnici u Zastupničkom domu. Broj zastupnika pojedine savezne države ovisi o broju stanovnika iste, tako da one koje imaju veći broj stanovnika imaju i više zastupnika, dok je izbor senatora podjednak za sve savezne države što znači da svaka ima po dva senatora. Mada su tijekom stotina godina izbornih postupaka biranja predsjednika i potpredsjednika Sjedinjenih Američkih Država mnogi nedostaci takvog sustava uklonjeni, činjenica je da je okosnica postupka ostala ista i da ga neki dijelovi i dalje opterećuju. A sve je počelo davne 1788. godine kada su izmišljena i uvedena pravila po kojima indirektnim postupkom pobjednička lista elektora u pojedinoj saveznoj državi pobjeđuje u izboru predsjednika i potpredsjednika. To znači da lista predsjedničkog kandidata koja dobije najviše glasova preuzima ukupan broj elektorskih glasova te države, (osim država Mainea i Nebraske). Takva metoda izbora kosi se s voljom birača, a u konačnici se narušavaju temeljni zahtjevi demokratskih izbora, tj. pobjedu ne odnosi kandidat koji ima više glasova na razini cijele savezne države (na primjer, predsjedničke izbore 2000. godine dobio je republikanski kandidat George Bush iako je demokratski kandidat Al Gore osvojio, na nivou cijelih SAD, preko pola milijuna glasova više).⁸⁶

Posljednji izbori održani 2020. godine pokazali su najveću izlaznost od 1900. godine. Naime, oko 66,4% birača iskoristilo je pravo glasa, dok je, recimo, na predsjedničkim izborima 2016. godine izašlo 6,3% manje birača. Podatci izlaznih anketa širom SAD-a pokazali su prioritete birača, ali i raznolikost demografskih glasačkih skupina. Udio bijelih glasača, pobornika Joea Bidena, povećao se za pet bodova u odnosu na brojke koje je ostvarila Hillary Clinton četiri godine ranije. Unatoč tome, Donald Trump je i dalje ostao prvi izbor navedene skupine birača. Analiza dobnih skupina birača pokazala je da Bidena više preferiraju osobe mlađe od trideset godina. Na nacionalnoj razini više od trećine birača smatra da je gospodarstvo najvažnije pitanje koje će odlučivati o čelnom mjestu izvršne vlasti, dok je 20% ispitanih istaklo rasnu nejednakost kao glavni problem, a nakon toga i pandemiju korona virusa (17%).

⁸⁶ Zoran Pusić, Zavrzame američkog izbornog sustava, Politika, 2020.

Predsjednički izbori 2020. godine bili su jedni od najneizvjesnijih u modernoj američkoj povijesti. Bilo je mnogo „uskih pobjeda“ izabranog predsjednika, poput Georgije, Arizone, Michigana, Wisconsin, i što je najvažnije Pennsylvanije. Biden je pobjedom u saveznoj državi Pennsylvaniji prešao prag od 270 elektorskih glasova koliko je potrebno za izbornu pobjedu, a njegov je trijumf posebno značajan zbog jačanja potpore demokratima u Philadelphiji, što je bilo presudno za pobjedu u navedenoj saveznoj državi. Donald Trump je najviše pozornosti pridao državama u kojima je četiri godine ranije premoćno pobjeđivao, a to su Idaho, Utah, Arkansas i Tennessee. Međutim, zbroj elektorskih glasova (27) spomenutih država bio je prenizak da bi ozbiljnije ugrozio protukandidata. Republikancima nisu pomogle ni pobjede u Texasu, Floridi i Ohiju (države s respektabilnim brojem elektorskih glasova). Biden je pobjedama u Arizoni, Georgiji, Michiganu, Wisconsinu i Pennsylvaniji osvojio 73 elektorska glasa što je naposljetku bilo presudno za fotelju u Ovalnom uredu. Zanimljivo je kako je Biden osvojio najviše pojedinačnih glasova na izborima u američkoj povijesti. Amerikanci su pokazali duboko zanimanje za predsjedničke izbore, što je ujedno bio jasan pokazatelj kako se Trumpovoj eri bližio kraj. Bez obzira na stabilan gospodarski rast jedan od glavnih razloga Trumpovog poraza bio je njegov odnos prema globalnoj pandemiji Covid-19 jer je više od 450 000 Amerikanaca preminulo od posljedica zaraze virusom, a očekivano trajanje životnog vijeka spustilo se za 1,13 godina što predstavlja najveći pad od Drugog svjetskog rata. Naime, zanemario je znanstvene podatke o virusu, odgodio je testiranja, ismijavao je i blokirao nošenje maski, te je sazivao masovna okupljanja ljudi na kojima socijalno distanciranje nije bilo moguće. U skladu s tim, statistički podatci pokazuju da je smrtnost od korona virusa u SAD-u bila 40% viša od prosjeka ostalih država članica G7 skupina. Iako mu je porasla popularnost između latinoameričkih birača u Floridi i Teksasu, nije uspio dobiti dovoljan broj glasova zbog imigracijske politike (npr. zid između Meksika i SAD-a). Nadalje, izolacionizam SAD-a iz pojedinih multilateralnih organizacija (npr. Pariški klimatski sporazum, Iranski nuklearni sporazum...) vjerojatno je uzrokovao manjak podrške birača.

Dok je Trump odbio priznati poraz prijeteci daljnjim pravnim koracima oko prebrojavanja glasačkih listića, Biden je tijekom izborne kampanje naglašavao da predsjednik Trump predstavlja egzistencijalnu prijetnju američkoj demokraciji te je uputio apel Amerikancima, koji su bili umorni od Trumpovih loših unutarnjih i vanjskopolitičkih odluka, da glasaju za povratak tradicionalnijeg predsjedništva. Bidenova retorika urodila je plodom te je homogenizirala inače neodlučne birače što se posebno izrazilo u državama Michigan,

Winsconsin i Pennsylvaniji, nekadašnjim demokratskim bastionima koji su dali povjerenje Donaldu Trumpu 2016. godine. Trump je izjavio da će poduzeti pravne radnje oko navodno „spornog“ broja elektorskih glasova. No, nije stao samo na riječima. Bijesni pristaše predsjednika na odlasku uvjereni u izbornu prijevaru provalili su 6. siječnja 2021. u zgradu Capitola u kojem se nalaze Zastupnički dom i Senat (donji i gornji dom američkog Kongresa). Američki FBI spomenuti je napad okarakterizirao kao teroristički čin koji je završio s petero mrtvih osoba, uključujući jednog policajca. Od tog je dana država podigla optužnice protiv više od 450 osoba. Čini se kako je ovaj događaj pokazatelj prevelike dominacije predsjedničkog autoriteta među američkim građanima, kao i velike dostupnosti medija koji su prenosili Trumpove prijeteće izjave radikalnim pristašama, te da sudbina neke nacije može ovisiti o jednoj osobi. Naime, ovaj eksces s osporavanjem legitimne izborne pobjede Joe Bidena pokazuje drugo lice ovakvog sustava biranja predsjednika i nije jedini slučaj u povijesti američkih predsjedničkih izbora kada se konačna odluka o nepravilnostima rješavala kroz naknadna prebrojavanja te čak i odlukama Vrhovnog suda i Kongresa. Naime, osvrnemo li se na povijest američkih izbora evidentno je da su i najstarije demokracije imale svoje sporne trenutke ili nedostatke izbornog sustava. Ipak, može se zaključiti da su posljednje dvije bile najmučnije kampanje, prožete oštrim sporovima u kojima je svojim grubim nastupima prednjačio Donald Trump, i to zajedno sa svojim suradnicima, (napad na predstavničku demokraciju i njezine institucije).

Analizirajući Trumpov poraz čini se kako je njegova strategija bila usmjerena na već provjerene i potvrđene birače, a da nije napravljen iskorak prema oponentima. Nadalje, Trump je tijekom svojeg mandata (2016-2020) više od svih prethodnika uspio dovesti Ameriku do možda najviše točke polarizacije svojih stanovnika ionako već polarizirane države. U vrijeme pobjede (2016) zadobio je povjerenje trideset saveznih država i bio uočljivo naklonjen isključivo konzervativnoj, tzv. crvenoj Americi, ignorirajući tzv. plavu Ameriku, preostalih dvadeset država koje je glasalo za Hillary Clinton. Osim što su birači kaznili toliku polarizaciju, činjenica je da se ekspresija Trumpa i Bidena dramatično razlikuje i da javnost to itekako percipira. S jedne strane je Trump bez poželjnih i prikladnih manira, uz to politički outsider, a s druge je odmjereni Biden s bogatim političkim iskustvom iza sebe. Međusobne razlike između njih dvojice se manifestiraju na svim razinama pa su i u vanjskoj politici njihove vizije gotovo potpuno oprečne. Dok Biden glasno podržava NATO i druge međunarodne alijanse, te ih smatra stupom američke nacionalne sigurnosti, Trump dovodi u pitanje opstanak NATO-a referirajući se na enormne

troškove koje SAD mora izdvajati za obranu. Kritizirajući politiku NATO-a Trump je često iznosio podatke o nesrazmjeru financijskog učešća država članica, u kojem, recimo, Njemačka i neke druge države za obranu izdvajaju manje od dva posto bruto društvenog proizvoda. Politički analitičari se slažu kako će Biden stubokom promijeniti odnos prema NATO savezu te ga dovesti do razine kakve je bio prije dolaska Trumpa na svjetsku političku pozornicu. Nadalje, stručnjaci za vanjsku politiku suglasni su da će Biden popraviti odnose s tradicionalnim saveznicima, prije svega s EU, Njemačkom, Francuskom i Velikom Britanijom, spram Bliskog Istoka, međunarodnih organizacija, te da će nastaviti aktivno sudjelovanje u projektu zaštite okoliša i pitanju klimatskih promjena (Pariški dogovor)...Činjenica je da je dolaskom Trumpa na vlast odnos Amerike i Kine bio na najnižoj točki suradnje koji je prethodno građen četiri desetljeća i u kojem su održavani kakvi takvi normalni odnosi. Trump ni s Rusijom nije postigao dogovor o smanjenju strateškog naoružanja, a nije uspio riješiti ni problem denuklearizacije korejskog poluotoka mada se sastajao sa sjevernokorejskim čelnikom Kim Jong-unom. Napetost u svijetu pojačana je i zbog Irana koji nastavlja s gradnjom infrastrukture za razvoj atomskog oružja. Slijedom takvih okolnosti izgledno je da će Biden pokušati popraviti greške svog prethodnika i napraviti oštar zaokret u vanjskoj politici, te da će američke interese i vodeću ulogu temeljit na međunarodnim institucijama koje je Trump dosljedno ignorirao. Izgledno je da cijeli svijet računa na Bidenovu političku mudrost i golemo iskustvo, te da će njegova politika biti usmjerena na prosperitet cijelog svijeta i mir, a ne samo na interese SAD-a. Osim što je pristaša tijesnije suradnje s članicama EU-a i NATO saveza, smatra se da će značajno promijeniti i odnos SAD-a spram Bliskog istoka. Respektirajući mišljenje svoje Demokratske stranke o besmislenosti velikog broja žrtava civilnog stanovništva na Bliskom istoku nagovijestio je da neće tolerirati i podupirati Saudijsku Arabiju u njoj agresiji protiv Jemena. Amerika je na čelu s Trumpom, recimo, sa Saudijskom Arabijom sklapala poslovne odnose. Izgleda da će se za Amerikance najznačajniji vanjskopolitički zaokret dogoditi po pitanju Meksika i nekih južnoameričkih država. S tim u vezi Biden je najavio zaustavljanje izgradnje graničnog zida s Meksikom, a ukinut će i imigracijska ograničenja koja je uveo Trump. Na taj način će mnogim ilegalcima koji žive u SAD-u vratiti ljudsko dostojanstvo i omogućiti im stjecanje državljanstva.⁸⁷ Jedan od prvih važnijih Bidenovih poteza se već dogodio (Švicarska, lipanj, 2021), kada se susreo s ruskim predsjednikom Putinom. Možda ne toliko povijestan ali ipak značajan susret, ovaj bi sastanak čelnika dviju velesila mogao

⁸⁷ Mladen Pleše, Što će izbor novog predsjednika značiti za vanjsku politiku Amerike, Telegram, 2020.

označavati početak snižavanja napetosti i biti dobar temelj za buduću bolju suradnju, posebno ako se zna da je odnos ovih dviju velesila bio na najnižoj razini ikada do sada.

8. LITERATURA

1. Bartulović, Željko. (2014) *Opća povijest prava i države*. Rijeka: Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci.
2. Blackwill, Robert D. (2019) *Trump's Foreign Policies Are Better Than They Seem*. Council Special Report No.84.
3. Bowles, Nigel. (2003) *Politički sustav SAD-a*. Osijek: Pan liber.
4. Čehulić Vukadinović, Lidija (2010) *Euroatlantizam i suvremeni međunarodni odnosi*. Zagreb: Politička kultura.
5. Fink, Jody S. (1983) *The Foreign Policy Role of the President: Origins and Limitations*. Hofstra Law Review: Vol. 11: Iss. 2, Članak 6.
6. Hill, Kenneth L. (2012) *An Essential Guide to American Politics and the American Political System*, Bloomington: AuthorHouse.
7. Lalić, Dražen. (2016) *Kontroverzna utrka u okolnostima društvenog kaosa*, Političke analize: Vol.7. No.27: 22-31.
8. Lamza Posavec, Vesna (2011) *Kvantitativne metode istraživanja: anketa i analiza sadržaja*. Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu
9. Neale, Thomas H. (2017) *The Electoral College: How it Works in Contemporary Presidential Elections*. Congressional Research Service. Washington D.C.: Library of Congress. Congressional Research Service.
10. Sobel, Syl. (2016) *Presidential Elections and Other Cool Facts*. New York: Barron's Educational Series.
11. Šulcinger, Robert .D. (2011) *Američka diplomatija od 1900. godine*. Beograd: Čigoja Štampa.
12. Visković, Ivo (2007) *Između zavere i diplomatskog haosa (kako se stvara spoljna politika SAD-a)*. Beograd: Fakultet političkih nauka.
13. Walker, Nigel. (2020) *United States of America 2020 presidential election*. Briefing Paper. London: House of Commons Library.
14. Wright, Thomas (2020) *The Point of No Return: The 2020 Election and the Crisis of American Foreign Policy*. Lowy Institute Analysis.

Novinski izvori:

1. Medvedev, Dmitry (2021) Amerika nakon izbora Medvedev: Velika je vjerojatnoća da će SAD dosljedno provoditi antirusku politiku. The Bosnia Times.
2. Pleše, Mladen (2020) *Što će izbor novog predsjednika značiti za vanjsku politiku Amerike*. Telegram.
3. Pusić, Zoran (2020) *Zavrzleme američkog izbornog sustava*. Politika.

Mrežne poveznice:

1. <https://apnews.com/article/joe-biden-wins-white-house-ap-fd58df73aa677acb74fce2a69adb71f9/> (pregledano 7. lipnja 2021.).
2. <https://www.as-coa.org/articles/us-2020-joe-biden-and-donald-trump-venezuela/> (pristupljeno 2. lipnja 2021.).
3. <https://www.archives.gov/electoral-college/electors/> (pristupljeno 15. svibnja 2021.).
4. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/659291/EPRS_BRI\(2020659291_EN.pdf/](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/659291/EPRS_BRI(2020659291_EN.pdf/) (pristupljeno 19. lipnja 2021.).
5. <https://www.archives.gov/electoral-college/electors/> (pristupljeno 15. svibnja 2021.).
6. <https://www.bbc.com/news/election/us2016/results/> (pristupljeno 15. svibnja 2021.).
7. <https://www.bbc.com/news/election-us-2020-54783016/> (pristupljeno 16. lipnja 2021.).
8. <https://www.brookings.edu/policy2020/votervital/what-is-the-trump-administrations-track-record-on-the-environment/> (pristupljeno 1. lipnja 2021.).
9. <https://www.cato.org/commentary/donald-trumps-north-korea-strategy-must-survive/> (pristupljeno 25. svibnja 2021.).
10. <https://www.cfr.org/election2020/candidate-tracker#china/> (pristupljeno 22. svibnja 2021.).
11. <https://www.cfr.org/election2020/candidate-tracker#middle-east/> (pristupljeno 23. svibnja 2021.).
12. <https://www.cfr.org/election2020/candidate-tracker#russia/> (pristupljeno 25. svibnja 2021.).
13. <https://www.cfr.org/election2020/candidate-tracker#north-korea/> (pristupljeno 25. svibnja 2021.).
14. <https://www.cfr.org/election2020/candidate-tracker#climate-and-energy/> (pristupljeno 1. lipnja 2021.).

15. <https://www.cfr.org/election2020/candidate-tracker#coronavirus/> (pristupljeno 4. lipnja 2021.).
16. <https://courses.lumenlearning.com/amgovernment/chapter/the-presidential-election-process/> (pristupljeno 10. lipnja 2021.).
17. <https://www.defensenews.com/global/the-americas/2020/10/09/find-out-where-trump-and-biden-stand-on-defense-and-security-issues/> (pristupljeno 2. lipnja 2021.).
18. <http://doctoraponcedeleonsicoevo.blogspot.com/2019/04/metodos-de-investigacion-en-psicologia.html/> (pristupljeno 20. lipnja 2021.).
19. https://ecfr.eu/article/commentary_a_contest_of_extremes_bidens_and_trumps_opposing_positions_on_ru/ (pristupljeno 25. svibnja 2021.).
20. <https://eu.usatoday.com/elections/results/primaries/> (pristupljeno 10. lipnja 2021.).
21. <https://foreignpolicy.com/2020/10/14/trump-foreign-policy-wins-losses-over-four-years-china-middle-east-coronavirus-pandemic/> (pristupljeno 22. svibnja 2021.).
22. <https://foreignpolicy.com/2020/10/14/trump-foreign-policy-wins-losses-over-four-years-china-middle-east-coronavirus-pandemic/> (pristupljeno 22. svibnja 2021.).
23. <https://foreignpolicy.com/2020/10/30/election-2020-u-s-russia-trump-biden/> (pristupljeno 25. svibnja 2021.).
24. <https://joebiden.com/americanleadership/> (pristupljeno 22. svibnja 2021.).
25. <https://www.kff.org/coronavirus-covid-19/issue-brief/comparing-trump-and-biden-on-covid-19/> (pristupljeno 3. lipnja 2021.).
26. <https://www.law.cornell.edu/constitution-conan/amendment-25/> (pristupljeno 7. lipnja 2021.).
27. <https://www.nature.com/articles/d41586-020-03066-x/> (pristupljeno 1. lipnja 2021.).
28. <https://www.nbcnews.com/politics/2020-elections/president-results/> (pristupljeno 7. lipnja 2021.).
29. <https://www.ncsl.org/research/elections-and-campaigns/primary-types.aspx/> (pristupljeno 10. lipnja 2021.).
30. <https://www.npr.org/2021/02/09/965472049/the-capitol-siege-the-arrested-and-their-stories/> (pristupljeno 7. lipnja 2021.).
31. <https://www.nrdc.org/stories/fracking-101/> (pristupljeno 1. lipnja 2021.).
32. <https://www.scientificamerican.com/article/trumps-policy-failures-have-exacted-a-heavy-toll-on-public-health1/> (pristupljeno 3. lipnja 2021.).
33. <https://theconversation.com/the-foreign-policy-legacy-that-donald-trump-leaves-joe-biden-148573/> (pristupljeno 22. svibnja 2021.).

34. <http://turkishpolicy.com/article/1040/the-trump-foreign-policy-legacy-in-the-middle-east/> (pristupljeno 28. svibnja 2021.).
35. <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement/> (pristupljeno 1. lipnja 2021.).
36. <https://www.usa.gov/election/> (pristupljeno 10. lipnja 2021.).

9. SAŽETAK I KLJUČNE RIJEČI

U ovom specijalističkom radu autor se prvenstveno bavi sustavom američkih predsjedničkih izbora s posebnim osvrtom na izbore 2020. godine. Analizom sustava biranja američkog predsjednika autor zaključuje da takav postupak ima više nedostataka nego dobrih osobina, a najveći nedostatak odnosi se na indirektan postupak u kojem pobjednička lista elektora u pojedinoj saveznoj državi pobjeđuje u izboru predsjednika i potpredsjednika i u kojem sudjeluju elektori samo s pobjedničke liste. To znači da druga, gubitnička strana, ne anticipira u vlasti niti minimalno. Takva metoda izbora kosi se s voljom birača, a u konačnici se narušavaju temeljni zahtjevi demokratskih izbora, tj. pobjedu ne odnosi kandidat koji ima više glasova. Pretpostavka je kako će izmjena vlasti koja se dogodila 2020. godine Americi i svijetu donijeti kvalitativne promjene kroz ekspanziju vanjskopolitičke suradnje s drugim državama, posebno članicama EU-e. Analizom izbora po savezним državama te nepriznavanja rezultata objašnjeni su nedostaci takvog sustava i u konačnici posljedice na američku demokraciju.

Ključne riječi: američki predsjednički izbori, sustav, EU, savezna država, demokracija.

SUMMARY AND KEYWORDS

In this specialist paper, the author primarily deals with the system of American presidential elections with special reference to the 2020 elections. Analyzing the system of electing the American president, the author concludes that such a procedure has more shortcomings than good qualities, and the biggest shortcoming refers to the indirect procedure in which the winning electorate list in each state wins the election of president and vice president. This means that the other, losing side, does not anticipate in power even minimally. Such a method of election is at odds with the will of the voters, and ultimately violates the fundamental requirements of democratic elections, ie. the victory is not taken by the candidate who has more votes. The assumption is that the change of government that took place in 2020 will bring qualitative changes to America and the world through the expansion of foreign policy cooperation with other countries, especially EU member states. An analysis of federal elections and the non-recognition of results explained the shortcomings of such a system and ultimately the consequences for American democracy.

Keywords: US presidential election, system, EU, federal state, democracy.